

מו"ה דוד שפיטצער הי"ו

בענין לימוד מסכתות שונות ובזמנים שונים

במס' עבודה זרה (יט.) תניא אמר רבי אין אדם לומד תורה אלא "ממקום" שלבו חפץ שנאמר (תהלים א) כי אם בתורת ה' חפצו וכו' אמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה "במקום" שלבו חפץ שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו, וכ' שם במהרש"א דהראשון קאי על איזה מסכת וספר ללמוד וכו' עיי"ש.

סדר זרעים

א] זרעים, קדשים, טהרות

בס' מעבור יבוק (מאמר ג' פכ"ט שפתי רגנות) כ' דסגולות המשניות הם להכניע היצר וכו' ובזרעים מרבה זרע הקודם לגן עליון, ובטהרות מטהר עצמו ומחשבותיו, ובקדשים מקדש עצמו כו' אשרי אדם אשר לו שיה ושיג תמיד בסדרי זרעים קדשים וטהרות, וכן בשאר מצוות שלא יוכל לקיים במעשה יהגה בהם ובעקימת פיו יחשב לו למעשה אחר מותו ובוזה יזכה לקיים כל התורה כולה בעולם הנשמות.

ב] מס' ברכות - ענין גדול

בצוואת ר' שעפטיל בן השל"ה בס' יש נוחלין אות כ' הובא דבריו בס' ברכי יוסף להחיד"א (י"ד סי' רמ"ו אות ו') וז"ל אהו' בניי ראו ראשון שתהיו בקיאים באלו מסכתות ברכות ענין גדול, מסכת שבת ענין מפואר, מס' כתובות כולל כל התלמוד, מסכת חולין, מסכת עבודה זרה, ומסכת נדה כלל גדול, להראות למען ה' כי אלו מסכתות שזכרתי כמעט חייב ולא תשגו בלאו הכי הנני להזהירכם פעמיים ושלש על זה ואז תצליחו ואז תשכילו בזה, ואם תוסיפו כהנה וכהנה אשריכם וטוב לכם ע"כ.

ג] ברכות - קודם שמברך

באלף כתב (אות תרמ"ה) כ' שהאדמו"ר מהר"י מבעלזא זצ"ל מנהגו הי' טרם שמברך לחתן וכלה וכדומה, הי' לומד גמרא מסכת ברכות.

ד] סיים מסכת ברכות בכל יום

שמעתי מזקני החסידים שהרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע הי' נוהג ללמוד בכל יום גמרא מסכת ברכות.

ה] ללמוד מסכת ברכות עם פי' רבינו יונה

בס' מרבה תורה (עמ' קצ"ג) מביא מכתב שכ' בעל אמרי אמת לבנו הר' מאיר זצ"ל שכ' שיעור בבוקר בטח נחוץ כי הכל הולך אחר ראשית היום כו' ולנכון שיהי' לך שיעור בדיני אר"ח או מסכת ברכות עם רבינו יונה או אר"ח דינים הנצרכים לכל איש בכל יום.

ו] ברכות עם פי' רבינו יונה סגולה ליראת שמים

שמעתי בשם הרה"ק מבעלזא זי"ע שאמר שמים' ברכות עם פי' הרבינו יונה סגולה ליראת שמים.

ז] מס' ברכות מסוגל להמשיך כל מיני קדושות

בס' טהרת הקודש (לר' אהרן ראטה זצ"ל) בהנהגות (אות ה - ו) כ' ואח"כ תאמר כמה דפים ממס' ברכות בלי רש"י ותוס' ושני דפים זוהר וכו' ואחר התפילה תאמר פרק מאבות, ואיזה דפין ממס' ברכות בלי רש"י ותוכל לומר ברבע שעה כמה דפים וזה מסוגל להמשיך כל מיני קדושות, כי זה המסכת יהא תדיר אצלך להחיות נפשך הנקרא "עולם הבא מסכת" ותאמר קודם אכילתך ובאמצע הסעודה עכ"פ איזה שיעור מזו המסכת וגם איזה מצות כי השני דברים בע"ה יש בכחם להושיע את נפשך מאוד מאוד.

ח] ברכות, שבת, חולין - קודם לכל

בספר חסידים (סי' תתר"א) כ' ההולך לארץ מרחק ללימוד תורה ובידו רק מעט כסף ילמוד תחילה את המסכתות הנוהגות תדיר כשחיתת חולין, שבת, ברכות, וכיוצא בהם כי עיי' יהי' בידו להורות וללמוד לאחרים.

ט] ברכות, שבת, עירובין, פסחים - בקי בעל פה

בס' ספרן של צדיקים (מערכת הרה"ק ר' ירחמיאל משה מקוזניץ זצ"ל אות ט') כ' שמנהגו הי' בצהרים בימות הקיץ או בלילי החורף למד גמרא ותוספות ומדי שבוע בשבוע השלים הסדרה עם האור החיים הק' וגם השלים בכל יום חוקו בס' חק לישראל, ובארבעה מסכתות אלו ברכות שבת עירובין פסחים הי' בקי בהם בעל פה, ושמעתי ממנו שאם הי' רוצה הי' בקי בכל הש"ס בע"פ אך ר' אהרן זצוק"ל בעל בית אהרן אמר לו שיהי' שגור בפיו איזה מסכתות לכן למד אלו המסכתות.

י] לסיים בכל שנה ברכות ביצה מגילה ערבי פסחים

בס' שערי לימוד מביא בשם תשובות בית הלל (סי' ד') שכ' ובשחרית אחר התפילה בעוד התפילין עליך תלמוד בכל יום עמוד אחד גמרא עם הרא"ש,

ותתחיל מס' ברכות ותגמור בכל שנה ברכות ביצה מגילה ערבי פסחים וכן תעשה איזה שנים עד שיהיו שגורים בפיך, ואז תוכל להחליף שאר מס' מסדר מועד וכו' ורוב היום כמו חמשה שעות הנשאר לך תלמוד שיעור במס' חולין ע"מ לעשות ולידע וכו'.

סדר מועד

יא] לימוד סדר מועד - עיקר מצות לימוד התורה

בס' קריינא דאגרתא להגאון בעל קהלת יעקב (ח"ב סי' א') כ' בודאי כל ת"ח צריך ומוכרח ללמוד כל חלקי התורה, והחלק הנוגע למעשה היינו סדר מועד וברכות חובה יותר ויותר ללמוד בעיון והעמקה עד שיהא ראוי להוראה בענינים אלו, וזהו עיקר מצות לימוד התורה דצריך שתהא ללמוד ע"מ לעשות ולקיים וכדתנן באבות, ואין בזה ספק כלל וכלל וכו' ואל ישגיח כלל על האנשים אשר יניאו אותו מזה ח"ו, ומה שנהגו בישיבות ללמוד המסכתות מנשים ונזיקין בלבד הוא מפני שאותו מסכתות המה מסוגלים יותר לפתוח את הכשרון וישרות העיון, וכל זה שייך רק לגבי צעירים בערך כחמשה שנים הראשונים אחר שגמרו ישיבה קטנה, אבל כשכבר פיתח כשרונו כהוגן בודאי חובה עליו אז יותר ללמוד ברכות וסדר מועד וחולין ונדה, וגם קדשים מה"ט שהלומד כאלו מקריב כמשאחז"ל.

יב] לחזור על סדר מועד

בס' כתר ראש (סי' נד) כ' ששאלו להגר"ח מוולאזין ז"ל אם לחזור לסדר מועד או ללמוד להלאה סדר נשים ואמר שטוב יותר לחזור על סדר מועד שיהי' בקי בסדר מועד ויהי' מלך על סדר אחד.

יג] שבת - ענין מפואר

עי' לעיל באות ב' מה שכ' בשם בנו של השל"ה דלימוד מסכת שבת ענין מפואר.

יד] למד בכל שבת כל מסכת שבת ועירובין (גמרא)

בהקדמה לס' דעת תורה חא"ח כ' שם המגיד ר"ש שוואדראן ז"ל (במאמר השכל וידע אותי) שזקינו הגאון ר' שלום מרדכי הכהן מבערזאן ז"ל (המהרש"ם) הי' נוהג לשנות בכל יום בע"פ הלכות נטילת ידים קודם אכילה, ובאמצע סעודתו הי' שונה הלכות ברכת המוציא וכו' וקודם ברכת המזון הי' שונה דיני ברכת המזון, "וכן הי' שונה בכל שבת כל מסכת שבת וכל מסכת עירובין" ובמוצש"ב"ק בסעודת מלוה מלכה הי' גומר מסכת עירובין, (ופעם אמר שעוד הי' לו פנאי לספר במוצש"ק סיפורי הבעש"ט הק').

טו] ללמוד בשבת מס' שבת

בס' הנהגות הצדיקים הביא הנהגות ישרות מבעל ערוגת הבושם זצ"ל ובאות ז' כ' ללמוד בכל שבת קודש ע"פ ד' דפין ממסכת שבת וסי' א' משר"ע הלכות שבת ע"פ עם הבאה"ט.

ובאות כ"ה כ' ללמוד מס' שבת גמרא תוס' עם הראשונים, ומדי שבת בשבתו לחדש דבר חידוש בהלכות שבת ויהי' חשוב כאילו קיים מצות שבת בכוונה הראוי'.

ועוד הביא שם הנהגות של ר' יחיאל מיכל ראבינאוויץ מסלוצק ובאות טו כ' יום שבת קודש לבלות כולו בקדושה ללמוד וללמד וכו' וראיתי אנשי מעשה שמחזרים במשך השבת על כל משניות שבת ועירובין וכו'.

טז] לימוד מס' שבת מביא השפעה יתירה

בס' תורת משה להחת"ס פ' בשלח עה"פ הוא אשר דבר ה' וגו' כ' בא"ד כשם שההכנה לשבת מביא ברכה והשפעה כך הלמוד בעניני שבת ובמסכת שבת מביא השפעה יתירה.

יז] יש נמנעין ללמוד מס' עירובין נדה ויבמות

בשירי כנסת הגדולה (יר"ד סי' רמ"ה הגה"ט אות ג') כ' וז"ל ואני שמעתי בקושטא שנמנעו מלקרות עירובין נדה ויבמות מפני שראשי תיבותיהן "עני" וכו' ונראה דאין נמנעים בכל אלו אלא ללמדם עם חברים בישיבה אבל לעצמו כאו"א צריך ללמדם ע"כ.

ובמגדים חדשים עמ"ס ברכות (יז: ד"ה והנה) כ' דמקור סימן זה הוא בזוה"ק פ' כי תצא (דף רע"ו ע"א) וז"ל עני איהו תמן בסימן עירובין נדה יבמות עיי"ש.

ועיין בהקדמה לס' פריו בעתו עמ"ס עירובין שכ' שיש שאין רוצים ללמוד מס' עירובין, שאומרים שעירובין הוא ה"עין" ממלת עני", שאלו השלש מסכתות הם הכי קשות (כאילו שיתרן הן קלות), ואלו הן עירובין, נדה, [ויש אומרים נדרים], ויבמות וכו' עיי"ש.

יח] שקלים - כתינתן שקלים

באלף כתב (אות תפד) כ' בשם הגאון ר' יאקב יוסף נ"י לפרש דברי הגמרא (מגילה י"ג ע"ב) גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן בא' באדר משמיעין על השקלים ע"כ, הענין שבזמן הזה שאין לנו שקלים גמורים יכולים לקיים מצוה זו רק ע"י לימוד מסכת שקלים, וזה רמזה הגמ' "והיינו דתנן" במה שאנו שונים ולומדים מסכת זו, בזה מקיים נתינת השקלים עתה בזמן הזה.

יט) ראש השנה - כל ימי חייו

בס' זכרון למשה הביא בשם החתם סופר ז"ל שאמר למי שאירע לו דבר לא טוב בליל יום הקדוש אזי ילמוד כל ימי חייו מדי יום ביומו גמרא מס' ראש השנה, וכן הגיד הכת"ס ז"ל לתלמיד חביב אחד כשאירע לו כן ר"ל.

כ) לימוד מס' ראש השנה בט"ו בשבט

בקונטרס נפש דוד (להאדר"ת עמ' 631) כ' ביום ט"ו בשבט למדתי הלכות מעשר בספר הרמב"ם ז"ל ובגמרא מס' ראש השנה מדף י"ד ע"ב והלאה וחזרתי לחדש בה דבר מה כפי ערכי ויהא חשוב כקיום המצוה במעשר אילן והתפללתי לה' שיזכנו באותה המצוה בפועל ממש מן התורה.

כא) יומא - כעוה"ב מסכת

בס' ארז בלבנון בסופו (נועם שיח אות מ"ב) הביא שמהר"ש ענגיל מראדמישלא חזר פעמים רבות על מסכת יומא, אותה קבע כמסכת עוה"ב שלו, והרבה פעמים אמר לתלמידיו כבר למדתי מסכת זו הרבה פעמים ומעולם לא הרגשתי בדברי רש"י אלה ואמר להם מה שלמד מרש"י עיי"ש (ועי' להלן עוד בענין עוה"ב מסכת).

כב) לימוד מס' יומא בליל יוה"כ

באלף כתב אות תנ"ז הביא בשם בעל ערוגת הבושם ז"ל שבלייל יוה"כ הי' נוהג לעשות סיום על מסכת יומא בקבוץ כל התלמידים לפניו, וכן ביום א' דר"ה מס' ראש השנה, ובסוכות הי' מסיים מס' סוכה.

כג) מס' סוכה - סגולה כנגד אויבים

בס' דברי תורה להגה"ק ממונקאטש (ח"ז אות מט) כ' הנה שמעתי ומקובל בשם גאוני וצדיקי אשכנזים ז"ל, כי מסוגל ללמוד בכל יום מסכת סוכה ועי"ז יפלו ויכנעו אויביו וינצל מהם שלא יוכלו להרע לו עיי"ש.

כד) הקדושת לוי סיים מסכת סוכה מוצאי יוה"כ

בס' שפע חיים להאדמו"ר מקלויזנבורג (רעוא דרעוין פ' בראשית) כ' ושמעתי מהרה"צ אבד"ק נאסויד מה ששמע מפי חותנו ששמע מהגאון בעל ישועות יעקב מעשה באריכות שקרה בימי חורפו בהיותו סמוך של שולחן חותנו שהגיע לשם הגה"ק בעל קדושת לוי זי"ע בערב יוה"כ ועמד לפני התיבה והתפלל כל תפילות היום בעמידה, ובמוצאי יום הקדוש תיכף אחר הבדלה טרם טעם משהו נענה ואמר, כי לבו חלש לו מחמת שמשך יום שלם לא למד, וביקש שיתנו לו מסכת סוכה להסעיד את לבו וישב ולמד ברציפות בלי שום טעימה עד שהאיר היום וסיים המסכת ע"כ, ומה יענו אזובי קיר אם צדיק קדוש שמלאכים ושרפים נתקנאו בו בעבודתו, כאב לו לבו על ביטולו בלימודו וכו' עיי"ש.

כה) הי' חוזר תמיד מס' ביצה וחגיגה

בהנהגות ר' זכרי' מענדיל מעירסלוב מובא בהנהגות הצדיקים אות קצד כ' גם טוב ללמוד מס' בע"פ ולשנותה תמיד ומה טוב לו לחזור אותם בכל יום וגם טוב לו לאכילה שע"ז תהי' סעודת מצוה וכן הי' הנהגת אבד"ק פ"פ דמיין במס' ביצה וחגיגה ובעת שהי' נחוץ לדרך הי' חוזר על מסכת כלה כולה.

כו) לסיים מסכת תענית בכל חודש

שמעתי בשם הגאון ר' יונתן שטייף ז"ל שאמר שיש ללמוד מסכת תענית בכל חודש, ויש בו ל' דפים וללמוד בכל יום דף אחד, ויש נוהגין כן.

כז) מסכת מגילה סגולה ליראת שמים

בס' דברי חנה כ' ששמע מזקיניו בעל דברי יחזקאל משינאווא זצ"ל כי לימוד מס' מגילה הוא סגולה ליראת שמים בכל השנה.

כח) מס' מגילה מרבה שמחה

בפתיחה לשפתי חכמים עמ"ס מגילה כ' ד"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה, במליצה משנכנס אדר קאי ג"כ על לימוד זאת תורת אדר היינו מס' מגילה, מרבין בשמחה, והגם שכל פקודי ה' ישרים משמחי לב, אפ"ה לימוד והתעסקות במס' מגילה מרבין בשמחה יתירה דחביבא דאפי' בתרי קלי יהיב דעתי ושמעי לכן מרבין בשמחה.

כט) משניות מגילה ביום הפורים

באלף כתב (אות תת"ב) הביא בשם דודו הגאון מו"ה יעקב סג"ל פראגר זצ"ל בעל שאילת יעקב, שלכך יש חיוב ללמוד משניות דמס' מגילה ביום הפורים באשר חז"ל השמיעו על פסוק קימו וקבלו שהדור קבלוה לתורה בימי אחשוורוש ומפורש במדרש תנחומא (נח) שתורה שבע"פ לא רצו לקבל.

ל) ללמוד מס' מגילה מר"ח אדר

בפתיחה לס' שפתי חכמים עמ"ס מגילה כ' דמנהגו של החת"ס הי' שמר"ח אדר עד ראש חודש ניסן למד מס' מגילה כולה, והי' דרכו ללמוד עד ימי הפורים מרישא עד דף כ"א ע"ב עד תיבת "מאי מברך" והשורות ממאי מברך הי' לומד ביום הפורים וחיידש בכל שנה איזה דרוש ברבים בשורות אלו, ועד ר"ח ניסן סיים המסכת כולה וכן ראוי לנהוג.

לא) ללמוד מס' מגילה מט"ו בשבט

בס' ספרא רבה דישאל בהשמטות למנהגי החת"ס הביא מכתב מהחתן סופר ז"ל שיש להתחיל ללמוד מס' מגילה עוד מט"ו בשבט.

לב] ע"י לימוד מס' מגילה נשפע הארת פורים בעולם העליון

מסופר על המאור ענים שפעם בעת שלמד מס' מגילה, פתאום בא אליו נשמה מעולם העליון וכששאלו למה בא, אמר הנשמה שבנוהג בעולם העליון הוא שכל השנה צריך כ"א להיות על מקומו, חוץ מיום הפורים שניתן רשות לכל נשמה לילך למקום שרוצה ובעת שלמד המאור"ע מסכת מגילה האיר בעולם העליון הארת פורים וחשב שמקום הראוי לו לילך הוא לרבו המאור"ע.

לג] ללמוד מס' מועד קטן במהירות ובחשאי

בספר חסידים (אות רס"א) כ' וז"ל אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים כגון שתראה מצוה בזוי' או תורה שאין לה עוסקים כגון שתראה שבני עירך לומדים מועד וסדר נשים תלמוד סדר קדשים, ואם תראה שאין חוששים ללמוד מועד קטן ופרק מי שמתו (פ"ג ממסכת ברכות), אתה תלמדם ותקבל שכר גדול כנגד כולם כי הם דוגמת מת מצוה אהוב אותן מסכתות ואותן הלכות שבני אדם אין רגילין בהם וכו' כך אמרה מועד קטן והדומה לה רבונו של עולם למה אין עוסקין בי כשאר מסכתות והקב"ה השיב לה טוב הרי כבר נאמר (קהלת ז, ב) טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משהת באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו.

ועתה למה אומרים שהוא סכנה לפי שכתוב (משלי ג, יא) ואל תקוץ בתוכחתו, הוא ממחר ולא ידקדק כמו בשאר מסכתות ועוד לפי שכל דבר שתופסים אותו בחזקת סכנה אפי' אינו מקום מסוכן מזיק, לפי שלשון בני אדם ועינים מזקת, אלא כך יעשה הרוצה ללמוד אותה יתפלל להקב"ה שלא יארע דבר רע וגם ילמדו הרב בחשאי לא יפרסם ולא יזיק ולא ינזק אחר שלשון בנ"א ועינים מזקת, וכתוב (שה"ש ז, ב) חמוקי ירכיך כמו חלאים, תחלואי מיתות כמו מי שמתו ומועד קטן יהא בסתר ולא ינזק שנאמר חבי כמעט דגע עד יעבור זעם (ישעי' כו, כ').

וגם שמעתי בב' דברים מלאך המות קרוב לשמוע מי שדורש במעשה מרכבה ובמועד קטן וכו' וכן מועד"ק וכיוצא בו שהוא ממונה על המות (וכדי שלא יכוין להפריע ממנו) לכן יעסוק בכל לבו לישר בלא קלות ראש בה וכן בכל מצוה וכו' עכ"ל.

לד] לעצמו מותר ללמוד מועד קטן

בשיירי כנסת הגדולה (יר"ד סי' רמ"ה הגה"ט אות ג') כ' אסור להניח מללמוד מועד קטן ופרק מי שמתו מפני שהם דברים של מיתה, מיהו ימהר ולא ידקדק כמו בשאר מסכתות וכו', ונראה דאין נמנעים בכל אלו אלא ללמד עם חבירים בשיבה אבל לעצמו כל אחד ואחד צריך ללמד ע"כ.

לה] מה שכתב בספר חסידים וכנה"ג הנ"ל דיש נמנעין מללמוד מס' מועד קטן כ' במגדים חדשים (ברכות יז ע"ב) דהיינו משום שרוב המסכת מיירו מדיני אבילות ונידוי, אמנם מש"כ פרק מי שמתו ומשמע שנמנעים מללמוד כל הפרק צריך ביאור דהרי רק המשנה הראשונה מיירו מאבילות ורוב ככל הפרק לא מיירו מענינים אלו וחשבתי להגיה דצ"ל פרק מי שמתו (פרק ט' בבבא בתרא) דהתם מיירו בכל הפרק מעניני שכיב מרע ומיתה, אמנם ראיתי בספר חסידים (הוצאת מקי"נ) סי' א' ששם כתב "מי שמתו מוטל לפניו" וברור שהכוונה לפרק מי שמתו במס' ברכות וצ"ב ע"כ.

ועוד כ' שם על מש"כ בכנה"ג בשם הספר חסידים שימהר ולא ידקדק כמו בשאר מסכתות ע"כ מתבאר מהכנה"ג שהבין מש"כ בס"ח "הוא ממחר ולא ידקדק כמו בשאר מסכתות" היינו שזהו תקנתו שיעשה כך, אבל לענ"ד זה אינו, וכוונת הס"ח הוא שלפי שאומרים שהוא סכנה לכך הוא ממחר ואינו מדקדק והתקנה לזה כתב אח"כ שיתפלל להקב"ה שלא יארע דבר רע ועי"כ לא יצטרך למהר וכן הבין בדברי הס"ח המפרש שם.

לו] הטעם שיש נמנעין מללמוד מועד קטן

בשר"ת מהר"י אסאד ח"ב (סי' רמ"ח) כתב, בטעם שיש נמנעים ללמוד מסכת מר"ק, עפימט"כ בספר חסידים (סי' תס"ט) שיש מזיק שקורין אותו דרג"ן, והנה שם המס' מועד"ק קט"ן בגמיטרי' ב"ד דרג"ן, אמנם כתבו בספרי המקובלים שהמזיק הנ"ל יונק מכל האותיות של אלפא ביתא חוץ מאות מ' פתוחה ואות מ' סתומה. ונראה דמהאי טעמא שלא יהיה למזיק הנ"ל יד בלומדי המסכת, לכן פתח המסכת במ' פתוחה, וסיים המסכת במ' סתומה, שאין המזיק הנ"ל יונק משתי אותיות אלו ולא יהיה לו שליטה עליהם עיי"ש.

לז] בזכות לימוד מועד קטן לשמה יבוא הגואל צדק

בשר"ת נהרי אפרסמון בקונטרס ישרש יעקב שבסוף ח"ב (סימן י"א) כתב, מה ששואל היות כי בכל שנה ושנה מחלקים שם הש"ס בין אנשי החבורה, ועתה נפל בגורל לאחד מס' מר"ק, וירא ללמוד אותה מפני ששמע כי היא סכנה שלא יזיק לו ח"ו, תמהתי הכי נעלם ממנו מ"ש בספר חסידים (סימן רס"א) שאין לחוש על זה כלל וכלל, ותורה מגינה ומצלל, והביא שם משל נאה על זה כו', גם מצאתי בפתיחה לספר טל חיים על מס' מר"ק שכתב, דאם הוגים במסכת זו לשמה, אז בזכותה יבוא הגואל צדק ב"ב, זש"ה דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד, ר"ל שלא היו לומדים מס' מר"ק ע"ש.

לח] סיפור במי שלמד מס' חגיגה כל ימיו

במנורת המאור (ח"ב סוף פ"ה נר ג' כלל ח') הביא מעשה נורא בשם המדרש תנחומא וז"ל מעשה בחסיד אחד שהי' מתיוחד במקום אחד והי' לומד בו במסכת

חגיגה והי' מהפך בה ומהדרה כמה פעמים עד שלימד אותה היטב והיתה שגורה בפיו ולא הי' יודע מסכת אחרת מן התלמוד והי' שונה בה כל ימיו, כיון שנפטר מן העולם הי' בביתו לבדו ולא הי' שום אדם יודע פטירתו, באתה דמות אשה אחת ועמדה עליו והרימה קולה בבכי ומספד, נתרבה אנחתה וצעקתה עד אשר נתקבצו ההמון ותאמר להם ספדו לחסיד הזה וקיברוהו וקברו את ארונו ותזכו לחיי העוה"ב שזה כבדנו כל ימיו ולא הייתי עזובה ולא שכוחה וכו', ואותה אשה בוכה וצועקת, אמרו לה מה שמך, אמרה להם חגיגה שמי, כיון שנקבר אותו חסיד נעלמה אותה האשה מן העין מיד ידעו שמסכת חגיגה היתה שנראית בצורת אשה ובאתה בשעת פטירתו לספוד לו ולבכותו ולקברו בכבוד על שהי' שונה אותה תמיד ושוקד ללמוד בה עכ"ל.

לט] ללמוד חגיגה על יארציט

בשר"ת דבר יהושע (ח"ה ענינים שונים סי' י"ח) הביא בשם שר"ת שואל ומשיב (מהד"ק ח"ב סי' קפ"ב) שכ' שלמד מסכת חגיגה על יארציט של אמו מפני שמוזכר בספרים שיש ללמוד מסכת חגיגה על יארציט עכ"ד, ואולי הטעם מחמת הענין שכ' בסוף מסכת זו תלמידי חכמים אין אור של גיהנום שולטת בהן וכו'.

[מ] בס' יוסף דעת (לבעל שר"ת שואל ומשיב) כ' ששמע שסגולה ללמוד ביום היארציט מס' חגיגה, ובאוצר יד החיים (כללים אות י') כ' דאפשר דהטעם שאיתא במנורת המאור (ח"ב סוף פ"ה נר ג' כלל ח') שהביא תנחומא בא' שהי' לומד ביחוד מס' חגיגה ונפטר והי' המסכת בוכה עליו והי' הולכת לחכמים ואומרת שנפטר האיש ההוא שילכו להתעסק עמו ע"כ, וכ"כ ג"כ בס' כפתור ופרח עמ"ס חגיגה (בדף פו) וכ"כ בקב הישר (פרק י"ד) ובמגיד מישרים פ' תזריע (דף ל' ע"ב) וז"ל ופוק חזי איך אוקרית ומעובדת לההוא גברא דאוליף מסכת חגיגה.

מא] ללמוד מס' חגיגה בכל מועד

בס' אפיקי מים כ' הנהגות טובות ונחוצות לר' יחיאל מיכל ראבינאוויץ מסלוצק (מובא בהנהגות הצדיקים) ובאות ט"ז כ' במועדים לחזור על המסכת השייך לאותו מועד וענין גדול לחזור על מסכת חגיגה בכל רגל אחרי שאין בידינו בעוה"ר לעלות ולראות ולקיים בפועל.

מב] סיים מס' חגיגה עם תוס' בערב פסח

בס' שפע חיים להאדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל (מכתבי תורה ח"ב עמ' קי"ז) כ' שזקה"ק מצאנו זי"ע הי' נוהג לסיים מסכת חגיגה עם התוס' בערב פסח ובניו הק' וי"ח היו עומדים מסביבו ושמעו לקול למודו ובעת לימודו הי' אומר

חידושים שנתחדשו לו באותה שעה, ואפשר משום שבער"פ טרודים כ"א להכין צרכי הפסח ומעט הם הלומדים ורצה להראות שאדרבה בזמנים אלו חשוב הלימוד ביותר וכו'.

סדר נשים

מג] הבעש"ט זכה להתגלות בפעם הראשונה במס' יבמות

בס' מנחת יהודה וירושלים הביא מהאדמו"ר מקלויזנבורג שאמר בשם הרה"ק מקאמרנא זי"ע שמרן הבעש"ט זכה בפעם הראשונה בהתגלות האור הגנוז בשעה שעסק בלימודו במס' יבמות ואז לפתע נתמלא הבית כולו אורה ע"כ.

מד] יש נמנעים מללמוד מס' יבמות

בענין לימוד מס' יבמות עי' לעיל באות י"ז שיש נמנעים מללמוד יבמות מפני הסימן ענ"י ובשיירי כנסת הגדולה כ' דלעצמו צריך כ"א ללמוד.

מה] יש מתעניין קודם לימוד מסכת יבמות

ועיין לקמן באות ע"ד מש"כ בשם ס' נוהג כצאן יוסף דקודם לימוד מסכת יבמות גזרו תענית, דהוזכר שם עניני מיתה ונותנין המשל בעצמן כדי להסביר לתלמידים.

מו] בלימוד מסכת יבמות נפטרין מכל הצרות

שמעתי בשם צדיקים דבלימוד מסכת יבמות נפטרין מכל הצרות כמ"ש בריש המסכת חמש עשרה נשים פוטרין צרותיהן וצרות צרותיהן וכו'.

מז] כתובות כולל כל הש"ס

בצוואת בן השל"ה בסוף ס' יש נוחלין כ' ללמוד מסכת כתובות משום דמסכת כתובות כולל כל התלמוד, עי' לעיל באות ב'.

מח] כתובות סגולה למצוא זיווג

באלף כתב (אות רפ"ז) הביא בשם הגאון בעל שאילת יעקב (פראגר) שמקובל בשם גדולים למי שקשה לו למצוא זיווג, ילמוד בעיון מסכת כתובות ומסוגל שיהי' חתן.

מט] לימוד מס' סוטה בימי הספירה

בהקדמה לספר ילקוט ישעיהו עמ"ס סוטה כ' דיש נוהגין ללמוד מס' סוטה בימי הספירה, ויש אומרים הטעם משום שיש בו מ"ט דפין כמנין הספירה, אבל בספר מנחת העומר כ' עוד טעם כי מנחת שעורים כשרה רק במנחת עומר

ובמנחת סוטה [וע"כ שייכי אהרדין] ע"כ, וכן הוא מנהג חב"ד, ועי' לקמן באות נ"ז בענין לימוד מסכת שבועות בימי הספירה.

סדר נזיקין

נ] במקום שיש מחלוקת במו"מ ילמוד סדר נזיקין
בספר חסידים (אות תתרי"א) כ' ובמקום שיש מחלוקת במשא ומתן צריך ללמוד בסדר נזיקין וכו'.

נא] שלא ללמוד סדר נזיקין על הסדר

בס' מגיד תעלומה (לבעל בני יששכר) עמ"ס ברכות (דף כ') כ' שמעתי מרבותינו נוחי נפש שהיו מקפידים שלא ללמוד מסכת מסדר נזיקין בפעם אחת רק להפסיק בינתיים בלימוד מסכת אחרת משארי סדרים והמשכיל יבין וכו' ע"כ.

נב] לחזור על מסכת בבא מציעא עד שיהי' בקי בע"פ

בשו"ת רבי שאול משה (להגה"ק מוירשוב זצ"ל סי' קט"ו - אגרת לבנו) כ' תזכור לחזור על מסכת בבא מציעא שיהי' שגור בפיך כל המסכת, וע"פ יושר שתהי' בקי בע"פ ממש, כי כן יש לנו בקבלה מהחידושי הר"ם זצ"ל שכ"א יהי' שגור בפיו מסכת אחת בע"פ ממש והיא טובה גדולה למאוד בזה ובבא.

נג] יש נמנעין מללמוד בבא בתרא ומכות

בשיירי כנסת הגדולה (י"ד סי' רמ"ה הגה"ט אות ג') כ' וגם שמעתי שנמנעין מלקרות בתרא מפני שמה שנראה שזו היא אחרונה, וי"א מפני שחלה בה רש"י ז"ל, ולדבריהם יותר יש לחשוש במסכת מכות שמת בה רש"י ונראה שאין נמנעים בכל אלו אלא ללמד עם חבירים בישיבה אבל לעצמו כל אחד ואחד צריך ללמד. ע"כ.

ובמגדים חדשים (ברכות יז ע"ב) כ' דמש"כ שבמס' מכות מת בה רש"י הנה כן נדפס במס' מכות (י"ט): ברש"י "רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה לא פירש יותר" אמנם מש"כ דבמס' ב"ב חלה בה רש"י לא מצאתי כעת מקורו ובדפוס פוזרו במס' ב"ב דף כ"ט. כתב "כאן מת רש"י ז"ל" וכ"כ הרחיד"א ז"ל בשם הגדולים (ע' רש"י) דרש"י הן בעודנו עוסק בש"ס בתרא מכות נתבקש בישיבה של מעלה וסימנך ויקדש ב"ם ע"כ.

נד] מכות - מבטל הרהורים

בס' דבש לפי (להחיד"א ז"ל) מערכת ה' אות ט' כ' שמעתי ממקובל זקן ז"ל שקיבל טובה לעסוק במס' מכות שהוא גימטרי' הרהורים, לבטל הרהורים רעים ע"ש.

נה] מכות וכריתות בימי השובבי"ם

ובאלף כתב (אות רפ"ח) הוסיף ושמעתי שבשנת העיבור נוהגים ללמוד בימי השובבי"ם מס' כריתות ומס' מכות ומהאי טעמא, לתקן הרהורי העבירה הקשים כדאיתא ביומא (כט ע"א).

נו] שבועות מפתח כל הש"ס

באלף כתב (אות ר"ג) הביא בשם הגאון מהר"ם שיק ז"ל שאמר שמסכת שבועות הוא מפתח לפתוח כל הש"ס.

נז] ללמוד שבועות בימי הספירה

בלקוטי מהר"ח בדיני ימי העומר כ' דיש נוהגין ללמוד מס' שבועות בין פסח לשבועות מפני שיש בו מ"ט דפין כמנין ימי העומר, ובאלף כתב (אות קנ"ח) כ' דכן הי' מנהגו של מהר"ם אש. ועי' בנסעי גבריאל במנהגים לימי הספירה אות א' שכ' שם בשם האדמ"ר מקלויזנבורג זצוק"ל שהכריז פעם אחר הסדר שיתחילו ללמוד רק למחר, שהרי המסכת מתחיל בדף ב', והוסיף שלא דוקא בשני מסכתות אלו (שבועות סוטה) אלא יכולים להתחיל ג"כ מסכת אחרת וילמדו בכל יום דף אחד.

וכן הי' ג"כ מנהגו של החת"ס ללמוד מס' שבועות בכל שנה עם התלמידים בין פסח לשבועות, כ"כ במנהגי החת"ס פרק י' ובלקוטי חב"ח, ועי' בשו"ת חת"ס (אה"ע ח"א סי' ק' בד"ה והנה דברי) שכ' וזה לי שלשים שנה נתקשיתי על הרמ"א וכו' ובכל שנה בלמדי מס' שבועות עם התלמידים הקשיתי קושיא זו וכו'.

נח] רמז ללמוד מס' שבועות בימי הספירה

בס' אלף כתב (אות קנ"ח) הביא בשם החת"ס שאמר שבמס' שבועות יש מ"ט דפין כמנין ימי העומר ונמצא שדף ל"ד שייך ליום ל"ג בעומר (שהמס' מתחלת מדף ב') ושם נאמר ר' שמעון אומר וכו' מחכי עלה במערבא מאי חוכא וכו' עיי"ש וזה החוכא דמחכי שהי' הילולא דרשב"י בל"ג בעומר (ועי' בפרדס יצחק על מס' שבועות דף ל"ד ע"ב שציין לס' עבודת ישראל לקוטים עיי"ש).

נט] מסכת עבודה זרה - כנגד כל המצות

בהקדמה לס' סדר יעקב עמ"ס עבודה זרה (אות יב) כתב דבס' אגלי טל (בהקדמה ד"ה ובחרתי) כ' דהלימוד הוא מחלקי המצוה, ומש"ה כ' דכשם ששמירת שבת נגד כל התורה כולה ה"נ לימוד בדיני שבת הוא ככל התורה כולה וא"כ י"ל דעבודה זרה שהוא עיקר כל המצות והכופר בה כמודה בכל התורה

כולה ה"נ הלימוד במסכת עבודה זרה הוא נגד כל המצות וכו' ובכל העבירות סגולת הלימוד בה מכפר עליה, וא"כ י"ל דהלומד מס' עבר'ז מכפר על העבירות שאמרו עליו שהוא כאילו עובד עבר'ז (כעס, גאווה, התפארות, לשה"ד, וכל השומע ליצרו עיי"ש באריכות), והיינו אף דעיקרו של דבר לתקן מכאן ולהבא מ"מ הרי בעי תשובה גם על העבר ובזה י"ל דהלימוד מסייעו וכלשון החפץ חיים שם דלימוד התורה מועיל יותר לטהרת הנפש מכל התיקונים.

ס] אבות ערב ראש חודש - מסוגל לזכרון

בס' אור צדיקים (למהר"ם פאפירש) כ' דלימוד מס' אבות בערב ראש חודש מסוגל לזכרון.

סא] שלא לזוז ממס' אבות

בסוף ס' ויגד יעקב הביא הנהגות ומדות טובות עפ"י א"ב, ובערך י' אות ב' כ' להיות שגור בפ"ק מס' אבות בין בקיץ בין בחורף, דהיינו לסיים בכל חודש מס' זו כמובא בספה"ק עבודה"ק, ולהרגיל עצמך ללמוד מס' זו עם פ' רבינו יונה ז"ע כי דבריו יורדים לחודי בטן, ומיד אחר ברכת התורה לחזור על משנה א' או ב' וכן בשעת אכילה וקודם ברכת המזון וכן בין תפילת מנחה לערבית או אפי' כשהולך בשוק באופן שלא תסיח דעתך ממס' זו אז תצליח את דרכך ואז תשכיל הן בגוף והן בנפש.

סב] מצוה ללמוד הוריות

בהקדמה לס' יד אשר עמ"ס הוריות כ' בשם הגאון ר' בצלאל רנשבורג זצ"ל בפירושו "הורה גבר" וז"ל היא מסכת עזובה ונטושה ומונחת בקרן זוית עד שכמעט אין דורש ואין מבקש לה לעוצם החומריות שיחסו לה עד שנעשית למשל ומרגלא בפומי דאינשי אם ירצה איש לכנות דבר חומר ועמוק וסתום יאמר "ראה נא כהוריות הוא זה" עוד זאת כותב בן המחבר ס' אלף המגן, דמסכת הוריות היא בבחינת מת מצוה ועל זה כ' בס' חסידים דכל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה תדרשינה לפי שהוא כמת מצוה.

סג] ללמוד הוריות בחודש ניסן

באלף כתב (אות רפ"ט) כ' דבחודש ניסן מראשית החודש עד ערב פסח נוהגים ללמוד מס' הוריות משום דיש בו י"ג דפים כנגד י"ב נשיאים ושבת לוי וגם שם בפרק שני שקלא וטריא במשנה ובגמרא בענין חטא הנשיא עיי"ש.

סד] לסיים הוריות על ערב פסח

באלף כתב (אות קנ"ח) בהג"ה מבעל משנה שכיר כ' וז"ל מעת שנולד לי בני דוד נ"י שהוא בכור נהגתי ללמוד מס' הוריות לסיום על ערב פסח, מפני

טירדות המרובות בימי הניסן בחרתי לי מסכת זו שמחזקת י"ב דפים ומאז נשאר לי מנהג זה ללמוד בימי הנשיאים מסכת זו כל יום נשיא לדף אחד ואח"כ כשפגשתי בידיד לבי הגאון וכו' הגיד לי שזה מנהג קדום בפרעשבורג מימי החת"ם סופר שלומדים מופלגים דקרתא קדישא למדו בימי נשיאים מס' הוריות ועיי"ש שכ' לזה טעם.

סדר קדשים

סה] צריך ללמוד סדר קדשים

בספר חסידים אות רס"א כ' וז"ל אהוב לך את הדומה למת מצוה שאין לה עוסקין וכו' כגון שתראה שבני עירך לומדים מועד וסדר נשים, תלמוד סדר קדשים וכו' ותקבל שכר כנגד כולם וכו' ע"כ.

סו] החיוב והחשיבות ללמוד סדר קדשים

באמת יש להרחיב כאן הדיבור בענין גודל החשיבות ללמוד סדר קדשים אבל קצרה היריעה מהכיל, לך נא ראה מה שהאריך החפץ חיים בהקדמתו לספרו לקוטי הלכות על סדר קדשים אבל ליפטר בלא כלום אי אפשר לכן אעתיק כאן איזה גרגרים מהקדמתו שם.

וז"ל והנה ענין לימוד התורה נחלק לשני סוגים א' כדי לידע מצותיה ולקיימם והוא לימוד הענינים הנוגעים בזמן הזה למעשה והוא קודם לכל, ב' לימוד הענינים שאינם נוגעים בזה"ז למעשה כמו סדר זרעים וסדר טהרות וגם זה הלימוד הוא חשוב מאוד בעיני הש"ת שמראה שחביב עליו דברי הש"ת בתורתו שרוצה לעמוד עליהם ולהבינם, ודע שלימוד סדר קדשים אף שהוא ג"כ אינו נוגע למעשה בזה"ז מ"מ הלימוד בהן הוא נעלה מאוד מאוד וכו' והשונה בהן אף בזה"ז הוא חשוב כאילו הקריב קרבנות ממש וכו'.

והנה באמת מעולם יפלא לי תחת אשר היו צריכין להרבות בלימוד הסדר הזה מאוד יותר מאחרים מפני שיש בו מצות לימוד התורה כמו בשאר הסדרים וגם שהוא נחשב כאלו מקריבין קרבנות, ונהפוך הוא שהעולם ממעטין בלימוד הסדר קדשים מאוד, אשר כמעט נשתוו בידיעתו המופלג הגדול עם הסכל מן ההמון, ורוב התלמידים אינם יודעים בעו"ה מן הקרבנות אפי' מה שנאמר בהן פסוקים רבים [וכמו שהעיר ע"ז הרמב"ם בהקדמתו לזבחים] ואילו ה' מבשרים לנו שנבנה ביהמ"ק ברור הדבר שאפי' הקטן שבישראל לא ה' מתעצל לפזר כמה עשירות ר"כ ליסע לאה"ק להקריב עולה לפני ה' וכו' "ומה איכפת לנו שהקב"ה ברוב חסדו הבטיח לאבותינו הק' שיחשיב למודינו בעניני הלכות אלו כאילו אנו מקריבין קרבן ממש, ואין צריך ע"ז לכתת רגליו לנסוע ולא להרבות

בהוצאה אלא קרוב אלינו הדבר מאוד כל אחד ואחד בביתו ובית מדרשו ימצא כפרתו בלימוד ההלכות של הקרבנות ואעפ"כ אנו מתעצלים בזה" וכו'.

מן הראוי הי' לקבוע לימודינו ועיונינו בסדר הזה יותר מכל שאר הסדרים ונהפוך הוא כי לפני רוב הלומדים בזמנינו נעשה סדר הזה כשיירי מצוה וא' מני אלף אשר ישים עיונו גם בסדר הזה, וידעתי התשובות שישו"ב ע"ז, כי בימינו שטרדת הזמן מרובות ואין מספיק ללמוד הכל ע"כ משפט הקדימה ללימוד הלכות הנהוגות בזה"ז, אבל אשאל אותם הלא מצינו כמה מסכתות בש"ס אשר רובם אינם שייכים בזמנינו למעשה כמו מס' סנהדרין מפרק היו בודקין והלאה ומסכת מכות ורוב מס' יבמות ורוב כהנה אשר אין נוהגות בזה"ז ואעפ"כ לומדים אותן בעיון ועמקות כיאות, ולמה יגרע חלק קדשים הלכות הקרבנות מבית אלקינו ממסכתות ההם וגם נמצא הרבה מן הלומדים אשר גם לומדים בסדר נשים ונזיקין אינו מפני שצריכין להם למעשה אשר זה שייך ע"פ רוב רק לאלה היושבים על מדין להורות דינים והוראות לישראל אבל לשארי הלומדים אשר אין עומדין במצב הזה אין יתרון להם סדר נשים ונזיקין מסדר קדשים וכמעט רק סדר מועד נוגע להם למעשה ושאר הסדרים שוים הם [האף כי סדר נזיקין נוגע לכאור"א למעשה לדעת איך להזהר מנזקי ממון חבירו אבל מעט המה הלומדים באופן זה] וא"כ אדרבה יש יתרון לסדר הזה שהוא חשוב כמקריב קרבן וכנ"ל וכו'.

ועוד שאלה אחת אשאל אלו הי' בא מבשר נאמן לישראל שבזמן קרוב תהי' הגאולה, בודאי היו מזדרזין אלפי רבבות מישראל ללמוד ההלכות השייכות לקרבנות ולמקדש בעבור שאז כל הדינים נוגעין למעשה לא מבעיא לכהנים, אף גם לישראלים שהרי אכילת קדשים וביאת המקדש נוגע לכולם וכו', ועתה הגידו נא לי הלא אנו מחכים ומצפיין בכל עת על ביאת המשיח שיבוא במהרה וכו' כי אם אמנם באמת אנו מחכים במהרה לביאת משיחנו בודאי הי' צריך כ"א לזרז בעצמו ולהכין לבו לדעת עניני המקדש והעבודה ע"כ ועיי"ש עוד.

סז ובפתיחה לספרו אור תורה הביא בשם ס' מעיין גנים דמשאחז"ל כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה וכו' אין הכוונה כפשטן בקריאת פרשיות הקרבנות לבד כמו שמבינים המון העם אלא הכוונה שילמוד הדינים הנאמרים בעולה ובחטאת ובשאר הקרבנות והיינו בסדר קדשים, ומה שנאמר בשו"ע אור"ח ס' א' שלאחר קריאת הפרשיות יאמר יה"ר כאלו הקרבתי וכו' היינו לאותם שאינם יודעים ללמוד ולהבין אבל למי שנתן לו הקב"ה לב ללמוד מצוה לו ללמוד סדר קדשים כדי שאם יזכה ידע הדינים של קרבן וכו' ובה מדויק מש"כ כל העוסק "בתורת" עולה ולא אמרו כל הקורא בפרשת עולה אלא ודאי לרמוז על כונתו.

סח] כשנפתח לבו בדיני ממונות יעסוק בקדשים

בהסכמת הגאון בעל מחנה חיים לספר סדרי טהרות הביא בשם בעל הפלאה דמשאחז"ל הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, הכוונה דהרצה ללמוד סדר קדשים הנקרא חכמה יעסוק בתחילה בלימוד דיני ממונות דהלימוד בקדשים הוא עמוק עמוק ומי ימצאנו, רק האיש אשר נפתח לבו ושכלו בדיני ממונות הוא יוכל להבין ולהשכיל בקדשים.

סט] החיוב ללמוד קדשים

הסמ"ג בהקדמתו למצות עשה כ' וז"ל יש מההמון עם אומרים מה לנו ולמצות סדר קדשים ק"ו לסדר זרעים וסדר טהרות שאינן נוהגים בזה"ז אל יאמר האדם כן כי המצות שצוה אדון העולם יש לידע יסודותיהם אע"פ שאין צריכים עתה כי על כל המצות נצטוונו ולמדתם אותם וכו'.

ע] ללמוד סדר קדשים

בס' קיימו וקיבלו הביא בשם מהר"א מבעלזא ז"ל שאמר בעת שהדריך בחורי הישיבה שלש דברים שקיבל מפי אביו מרן מהר"ד זצ"ל א' שלימוד טור ובית יוסף הוא סגולה ליראת שמים, ב' בלורית הוא איסור דאורייתא, ג' ללמוד בסדר קדשים.

עא] לקדשים צריכין מחשבות טהורות

בס' חידושי הר"ם (ענינים - לימוד התורה) כ' דללימוד סדר קדשים צריכין מחשבות טהורות.

עב] לימוד בקדשים מטהר מחשבות

בס' שם משמאל (פ' מקץ) כ' ששמע מאביו בשם הגה"ק מקוצק שאמר שהלימוד בסדר קדשים מטהר מחשבות, ובשם חידושי הר"ם אמר דללמוד סדר קדשים צריכין מחשבות טהורות (עי' באות שקודם לזה), והאבני נזר עשה כעין פשרה שאם ילמוד סדר קדשים במחשבות טהורות, אזי ניתן לו טהרת המחשבה בכל פעם יותר, ומסיים שם כד הוינא טליא הי' אביו ספי לי' כי תורא בדיני קדשים והלכות פסוקות בתורת כהנים יותר משאר חלקי הש"ס ובהיות קטן לא הבין יותר מהלכות פסוקות ואולי הי' מטעם הנ"ל ע"כ.

עג] לימוד זבחים מנחות תמיד מדות ויומא

בס' מעבר יבוק (קרבן תענית מ"ד פ"א) כ' וז"ל ובלילה בהתבודדותו יקרא משירי דוד בפיו בקול ובנגונים ויעסוק במשנה ואם שגור בפיו סדר קדשים הי' טוב לקרוא אותו כולו בכל היום ההוא, ולפחות יקרא זבחים מנחות תמיד ומדות כדאמרו במדרש, ת"ח העוסקים בהלכות עבודה מעלה אני עליהם כאילו

נבנה ביהמ"ק בימיהם, שבין כולם הם ט"ל פרקים וכו' ויוסיף לקרוא עוד י' פרקים במסכת יומא שהם מ"ט פרקים לפתוח עליו מ"ט שערי טהרה להבריה מעליו המ"ט מדריגות הטומאה בסגולת המשניות וכו'.

עד] יש מתענין קודם לימוד מס' חולין ויבמות

במנהגי חת"ס (החדש) בתוס' לפ"ב אות ג' כ' שקודם התחלת מסכת חולין גזר תענית יום אחד ובהגהות שם ציין למש"כ בהקדמה לדרשות חת"ס (בהערה) שהחת"ס אמר שהוא ממחר ואץ מאוד לפטור מס' חולין כי אין קץ להרפתקאות שעברו עליו מעת שהתחיל מסכת זו, ע"כ ממחר לסיים, (הובא ג"כ בס' הזכרון להחת"ס י').

ובס' יוסף אומץ (ח"ב פרק התורה, סדר הלימוד עמ' 270) כ' אכן ראיתי מקדמונים נוחי נפש שקודם שהתחילו ללמוד חולין בישיבה גזרו תענית והטעם מפני שלא יקטרג השטן על תלמידי חכמים המראים הלכות שחיטה בעצמם וכן נהג אבי מורי החסיד ז"ל כשלמד עם תלמידים הר"ף דמס' חולין והר"ף דיבמות וכדמוני שגם במס' מועד קטן שמזכירין בהם עניני מיתה והתנדות בלע המות לנצח ע"כ, וכ"כ בכף החיים (פלאגי) פרק כ' אות ה'.

ובספר נוהג כצאן יוסף (עמ' צ"ט) כ' וז"ל קודם לימוד מס' חולין ויבמות גזרו תענית דבלימוד מסכת חולין מראין בעצמם סימני שחיטה וביבמות הזכר שם עניני מיתה ונותנים המשל בעצמם כדי להסביר לתלמידים ע"כ.

אבל החת"ס כ' בספר הזכרון שלו "גזרתי יום א' תענית קודם התחלת המסכת שחיטת חולין כמבואר בספר חסידים להתענות קודם התחלת חולין ויבמות גם יש בזה עוד הרגש למבין ע"ש, וכ' הגאון ר' יצחק ווייס אב"ד ווערבו ז"ל (בעמח"ס אלף כתב) בקובץ וילקט יוסף (במחברת יא קונטרס ג' סי' כ"ג) וז"ל והנה עברתי כל הספר חסידים ולא מצאתי מזה דבר רק בס"ח אות תר"ב כתוב בענין תענית קודם הלימוד וקודם הסיום, דז"ל הס"ח שם אחד תלמיד שאל לחכם אמר כשאני מסיים סדר או מסכת יבא לי שום צער מה אעשה אמר לו החכם א"כ אל תכתב שמך בס' וכשתכתוב שום ספר קודם שתתחיל לכתוב תתענה יום אחד ותתפלל להקב"ה שיצליחך שלא יפגעך רעה וכן קודם לסימו תתפלל שלא יארע לך דבר רע כל זמן שאתה עוסק באותו ספר או באותו מסכת, וכן עשה והצליח ולא ניזק ע"כ בס"ח, הרי דמתסבר להתענות לפניו להגין שלא יבוא פורענית [ואפשר שזה היתה ג"כ דעת הכהן הגדול מהר"ן אדלער ז"ע שציוה להחת"ס שיתענה הפסקה מג' ימים ולילות לעת עשה סיום הש"ס] עיי"ש.

עה] מסכת חולין, עבודה זרה, נדה, כלל גדול

עי' מש"כ לעיל באות ב' שכ' בן השל"ה בצוואה שמסכת חולין עבודה זרה ונדה הם כלל גדול עיי"ש.

עו] כריתות מכפר על ל"ו כריתות

בהקדמה לספר נר תמיד עמ"ס כריתות כ' דטוב שילמוד מס' כריתות בו מבואר כל הל"ו כריתות ובעיון ויגיעה רבה אז בודאי ניצול מכרת.

עז] ללמוד כריתות בימי השובבים וימים נוראים

בלקוטי הלכות להחפץ חיים ריש מסכת כריתות בהג"ה הביא מש"כ בס' יסוד ושורש העבודה בשער הכולל בשם האריז"ל להנצל מכרת להיות נעור כל הלילה וראוי ללמוד מעיני העבירה שעבר שחייב עליה כרת, ובכל לילה שיעשה כן ניצול מכרת אחד שנתחייב ונוהגים רבים ללמוד מס' כריתות בימים הנוראים ובימי השובבים וכו', (ועי' גם לעיל באות נ"ה שיש ללמוד כריתות בימי השובבים).

עח] הבקי במס' כריתות יתקדש בקדושה יתירה

וסיים שם החפץ חיים והנה באמת לימוד התורה מועיל יותר לטהרת הנפש מכל התיקונים כמ"ש הסה"ק, ובודאי כשילמוד אדם כל המסכת דמירו בענין חיוב כרת ואופן ההכשר להפטר מזה, ובפרט כשילמוד עד שיהי' בקי בה בודאי יועיל לנפשו הרבה מאוד להטהר ולקדש נפשו בקדושה יתירה ע"כ.

עט] לחולה ונתרפא ללמוד כריתות ותמורה.

באלף כתב (אות רפ"ה) הביא שהחת"ס ציוה למי שהי' בחולי של סכנה גדולה וניצל שילמוד בכל שנה שני מסכתות כריתות ותמורה כל ימי חייו.

פ] ללמוד תמיד מדות ואבות בערב ר"ח

בפרי חדש על א"ח סי' תי"ד כ' וז"ל ונהגו פה ירושלים תוב"ב שביום ערב ראש חודש מאריכין בתפילות ותחנונים על אורך גלותנו, ואח"כ מתקבצים יחידי סגולה בביה"כ וביהמ"ד, וקורין קודם חצות פ' ויקרא וכו' ואח"כ לומדים מס' אבות ומס' מדות ומס' תמיד וסי' אמ"ת ואחר חצות קורין כל ספר תהלים.

פא] לגמור בכל יום מס' תמיד

בהקדמה לס' נר תמיד עמ"ס תמיד כ' על כן נהגו אנשי מעשה לגמור בכל יום מסכת תמיד וכו', וכשיהי' על תקונה, כל אחד ילמוד מסכת קטנה זו בכל יום מנעוריו ועד זקנה.

ובאלף כתב (אות ע"ר) הביא מש"כ בהקדמה לס' עדות לישראל עמ"ס אבות בשם ר' וואלף ראפאפורט ז"ל (אב"ד פאפא כהן מיוחס עד אהרן הכהן) שמדי

יום ביומו למד מס' תמיד למען היות ארוחת שלחנו סעודת מצוה [ובלי ספק הפי' שהגאון למד מתחילתו לסופו בכל יום מס' זו וסיימה כדי שתהא סעודת מצוה] ע"ש.

פב] החיוב ללמוד מסכת מדות

בהקדמה לס' עזרת כהנים עמ"ס מדות כ' וז"ל אין אנו פטורים מדרוש וחקור בכל תוצאי תבנית הבית לכל מוצאיו ומובאיו, ובטח מובן לכל חכם לב דודאי המסכת הזאת עומדת ומתחננת לפני כסא הכבוד ושואלת ומבקשת תחנון על מזלה בערך חברותי בשבתה בקרן זוית ואין לה למכביר דורש ומבקש, וכבר אמרו חז"ל (ר"ה ל' ע"א) ציון הוא דורש אין לה, בכלל דבעי דרישה, וכעת נהפך הדבר אתמהא, לדעתי הצעירה נראה כי אין שיעור לחיוב דרוש בה והפוך בה דכולה בה וכו', נשא נא לבבינו ונשים עצה ונחקרה אולי כל המאורעות הקשות ר"ל הפוגעים בנו, מרעין בישין, פגעים בישין וכיוצא, הן הן הדופקים כפטיש על דלתי שערי לבבינו בזה ומקיצין ומעוררין אותנו משינת התרשלות הלזה, והן הנה חלף ניב שפתי הנביאים בזמן המוקדם זה שנים קדמוניות וכו'.

פג] בזכות לימוד מס' מדות יש לבקש להשיג כל טוב

עוד כ' שם בהקדמה לס' עזרת כהנים וז"ל במדרש (ויק"ר פ"ז) איתא דהעסק בלימוד תבניתה הוא כאילו בונים אותה, ובמדרש תנחומא (פ' צו) איתא שאמר הקב"ה ליחזקאל גדול קרייתת בתורה כבנינה וכו', ודוד המלך ע"ה על כל צדקותיו וכל חסידותו עד אין שיעור לא סמך לבקש חסד וזכרון טוב כמו שסמך על טרחו והשתדלותו ויגיעו בטירתת בית המקדש וכדכתיב (תהלים קלב) זכור ה' לדוד את כל ענותו וגו' ונענה שם על זה והושב לו ואמר נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה וגו', וכל זה עבור טרחותיו בעסק המקדש נוסף על כל צדקותיו הכבירים עד אין שיעור וכו' "ולכן יש לסמוך על זה ולבקש זכרון טוב וגם בעוה"ז להשיג כל טוב".

סדר טהרות

פד] צריך ללמוד סדר טהרות

בהגהות הרד"ל סוף מס' נדה כ' על הא דמסיים בגמרא בסוף המסכת במאמר תני דבי ר' ישמעאל כל השונה הלכות בכל יום כו' כ' דהלכות הן משניות כמ"ש בכמה מקומות ומשום דלא סדרי תלמוד בבלי מן נדה ולהלן ס"ד שלא יעסקו התלמידים עוד במסכתות דלהלן בסדר טהרות לכן סדרו הא דכל השונה הלכות בכל יום וכו' כלומר השונה משניות כדי לחבב לימוד המשנה על התלמידים שישלמו ג"כ כולא מסכת דמשניות טהרות.

פה] לימוד מסכת טהרות - תיקון

בס' מדבר קדמות להחיד"א (מערכת ט' אות ש') כ' מי שעוסק בסדר טהרות הוא תקון לפגם הברית ואפשר שזהו שהתפלל דוד המלך ע"ה שלימוד התהילים יהי' חשוב כאילו עוסק בנגעים ואהלות וכו' עיי"ש.

פז] טהרות - יטהרנו מכל חטאיו

בס' מגיד מישרים (ישעיה) כ' שהמגיד אמר להבית יוסף ללמוד סדר טהרות שזה יטהרנו מכל חטאותיו.

פז] הלומד לשמה זוכה להיות בקי בקדשים וטהרות

בפתחתה לס' חדשים גם ישנים (להגר"י שטייף זצ"ל) כ' וז"ל ולכן תהי' ההשתדלות להשיג ידיעת התורה, וכמאמרם ז"ל (אבות פ"ד מ"א) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ופי' הגאון בעל תשובה מאהבה זצ"ל שזוכה להיות בקי גם בקדשים וטהרות [ע"כ בלי נדר נלמוד משנה אחת בכל יום בזרעים קדשים וטהרות] ע"כ.

פח] זרעים קדשים וטהרות קודמים למועד ונשים

בשו"ע הרב הל' תלמוד תורה (פ"ב סעי' א') כ' ויש לו לעסוק תחילה בסדר קדשים כמו שאמרו חכמים כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וע"כ נכון הדבר אם אפשר לו נכון שילמוד הלכות כל הקרבנות בשלימות וכל העבודות שבמקדש והלכות המקדש וכל כליו כמבואר ברמב"ם ז"ל ואח"כ כשיוכל להוסיף בזמן הזה ללמוד ולחזור כראוי ילמוד בסדר טהרות וזרעים והם קודמים לסדר מועד ונשים ונזיקין מאחר שכבר עסק הרבה בלימוד המביא לידי מעשה שהן הלכות השנויות בג' סדרים אלו (לבד ברכות חולין ונדה) ע"כ, וכ"כ בסידור היעב"ץ בסדר הלימוד אחר התפילה.

פט] ללמוד קודם מועד נשים נזיקין קדשים ואח"כ זרעים וטהרות

בס' ראש הגבעה להר"ר פנחס מק"ק פלאצק ז"ל תלמיד הגר"א כ' דאיתא במס' בבא מציעא שא"ל רבה בר אבוא לאליהו בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא [ופירש"י בתמי' ארבעה סדרים שהם עיקרים לאדם מועד נזיקין נשים וקדשים אע"פ שאינם נוהגים בזה"ז אעפ"כ אחז"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכן כולם משא"כ זרעים וטהרות עיי"ש] (עי' לקמן באות צ"ט באריכות)

עתה ראה סדר למודם שלא רצו ללמוד אותן הסדרים שאינם עיקרים לו עד שיהי' בקי בארבעה הסדרים העיקרין לו, וכ"ש אנחנו חלושי הדעת וחסרי

צד] ללמוד לפני כל יו"ט מסכת השייכת לו חביבה מאוד לפני הקב"ה

בשל"ה הק' (מס' שבועות) כ' וז"ל ע"כ בני יצ"ו הזהירו ללמוד בימי ניסן פרק ערבי פסחים והר"ף של פסחים וכן הטור עם הב"י, ובחג השבועות מאמרים של מתן תורה המזכרים בפרק ר"ע וכן ביוה"כ מסכת יומא וכו' וכן בסוכות מסכת סוכה וכן בחנוכה הלכות חנוכה ובפורים מסכת מגילה, ומסכת יום טוב (ביצה) מישך שייכי בכל הימים טובים וכו' כי זו התורה היא ביותר חביבה ומביא לידי מעשה כהוגן ותורה זו חביבה מאוד מאוד לפני הקב"ה כי יפה הוא ובזמנה היא עכ"ל.

צה] ללמוד לפני כל יו"ט מסכת השייכת לו סגולה נפלאה

בספר הכנה דרבה לבעל ערוגת הבושם (עמ' ל"ז) כ' וכן הו' זהירין ללמוד בכל המועדים וזמנים הלכות פסוקות שבשר"ע השייכת לאותו זמן המועד וכו', והשתדלו ללמוד עכ"פ לגירסא על כל זמן מועד, המסכת בש"ס ששייך לאותו יו"ט, "והוא סגולה נפלאה לקיים מצות שמחת הרגל", [ועי' בס' ראש גולת אריאל (ח"ב עמ' מ"ב) שכן הורה האמרי אמת לבנו הפני מנחם בהיותו קטן].

צו] רפואה בגמרא

בס' דרכי צדק הביא בשם הבעש"ט שאמר דכשצריך לרפואה או להכניע שונאיו או לשמחה ילמוד באותו ענין בגמרא.

צז] הכוונה בלימוד ששה סדר משנה

החיד"א בספרו מורה באצבע (סי' ב' אות מ"א) כ' משנה אותיות נשמה וכשקורא סדר זרעים יכוון לתקן אשר פגם במאכלות אסורות ובברכות לבטלה וכיוצא, וכשקורא סדר מועד יכוון לתקן אשר חטא בחילול שבת וי"ט, וכשקורא סדר נשים יכוון לתקן מה שפגם בעריות ושבועת ונדרים, וכשקורא סדר נזיקין יכוון לתקן מה שחטא לה' במה שהזיק לחבירו כי ההיזק עצמו בעי לשלומי, וכשקורא בסדר קדשים יכוון לתקן נשמתו הקדושה אשר הוציאה לחולין ואשר לא נזהר בשחיטה ובדיקה ולחיות כרת ולתפילות בלא כוונה, וכשקורא סדר טהרות יכוון לתקן מה שפגם בגדה וקרי ונטילת ידים.

צח] בענין "עולם הבא מסכת"

הגה"ק מקאמאראנא זצוק"ל בהקדמתו למשניות כ' שירגיל עצמו באיזה מסכת שיהי' רגיל בה עד שיוכל ללמוד כמה דפין בכל יום בלתי רש"י ותוס' ומובא מהזהו"ק דמאן דירית מסכת חדא (פ' שקנה מסכת אחד בשלימות) ירית עלמא חדא (פי' עי"כ יזכה לעתיד לבוא לעולם אחד).

שכל איך נטריד את שכלינו בסדר זרעים שאינו נוהג עתה ולא ידענו את שמם ולא הכרנום, וכן בסדר טהרות, ונניח את החיוב עלינו לידע את הסדרים הנ"ל, ראה בני מה שעשה הר"ף ז"ל שלא עשה את חבורו כי אם על שלש הסדרים העיקרים, ומשלשה סדרים קבץ הלכות הלכות קטנות מה שנוהגים בזה"ז.

ועתה בני ותלמידי אם כוונת למוך הוא רק כדי לקיים מצות למוד כמו שמקיים מצות לולב אז באמת כל הסדרים וכל הלימודים שוים לפניך כהר כבקעה כנגלה כנסתר אך אם כוונת למוך ללמוד ע"מ לעשות לידע הדין והמעשה התנהג כאשר הוריתך זה סדרן הן במשניות הן בגמרא והן בפוסקים, בתחילה תלמוד מסכת ברכות ואח"כ סדר מועד כולו, וסדר נזיקין, ואח"כ המסכתות הנוהגים בזה"ז מסדר נשים הנצרכים למעשה ולהוראה, ואח"כ סדר קדשים אף שהוא הילכתא למשיחא כי מחר יבוא משיח ונהיה מוכנים לעסוק בתורת עולה וקרבנות, ואחר שתהי' בקי לדינא ולמעשה תלמוד סדר זרעים וטהרות וכו', והנהגות לימוד קבלתי מהרב הגאון האמיתי נ"י מו' אליהו מווילנא וכו'.

צא] ללמוד מס' כלים אחר יוה"כ

בס' דברי יצחק (אות קכ"ד) כ' בשם הבני יששכר זצוק"ל שצויה לאחד שילמוד תיכף אחר יוה"כ מס' כלים בכל יום פרק א' עד שישלים כל הל' פרקים שבמסכת זו והוא תמורת הד' קדושות שכתב בפרי עץ חיים לומר בשלושים יום רצופים.

צא] ללמוד מס' מקואות

בהנהגות הרח"ק מווילעדינק (שאריית ישראל) אות ז' כ' בכל יום שיש יאמר פרק א' ממקואות ושיר השירים כולה וכו', ובאות י"ב כ' בכל ער"ח יאמר ג"כ ח"י פרקים משניות ופ"א ממקואות ופ"א ממסכת מדות, ובאות ט"ו כ' בכל יום התענית של שובבים יאמר ח' פרקים משניות משבת ומאבות ומקואות כסדר וחזור חלילה עי"ש.

שונות

צב] מסכת קטנה

בס' אמרי פנחס (אות תשע"ז) כ' אמר שאינו יכול ללמוד מס' קטנה כי הוא מוחין דקטנות.

צג] לסיים מסכת ליום הולדת

בס' אלף כתב (אות תר"ג) הביא בשם הגאון ר' דוד לעקנבאך זצ"ל (רב"ד פרעשבורג) שהשתדל בכל האפשר לסיים מסכת ביום לידתו ואם היו טרדותיו מרובות מאוד השתדל לסיים עכ"פ מס' תמיד.

בספר הכנה דרבה (ע' כ"ז) כ' שטוב שכל ת"ח יקבע לו מסכת אחת מש"ס שיבחר בו להיות בקי בה בע"פ, שיקיים במס' זו ושננתם וגו' שיהיו מחודדים בפ"ך ולא תגמגם בו וכו' ות"ח שהגיע להוראה טוב שיתנהג כן גם בהלכתא אחת שבשר"ע, דומה למשאחז"ל במס' בבא מציעא (פ"ו ע"א) אני יחיד בנגעים וכו' אני יחיד באהלות וכו'.

בס' חדושי הר"ם (ענינים - לימוד התורה) כ' מן הראוי שיהי' לכל אחד קשר ודביקות עם סדר משניות שיהי' שגור בפיו תמיד ויחזור על משניות שיהי' בפנימיות לבו דבוק בהתורה"ק, אז יקויים בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור וכו' אז התורה מגיני ומצלי.

בתורת אבות (תורה ותפילה אות נה) הביא בשם הר"א מסלונים זצ"ל שפעם אמר לתלמידו הרה"צ ר' יהודה לייב ז"ל שילמוד מס' מיוחדת ויהי' בקי בה ביותר, והגם שאין זה לשמה, תעשה אח"כ תשובה ע"ז, ועי"ז וועסט דאס אויף הויבן, ובנתיים תהי' בקי במס' על בורי'.

החפץ חיים בתורת הבית פ"ו כ' אמנם באמת מן הנכון שכל אחד יהי' בקי באיזה מסכת בעל פה, או איזה סדר משניות ויהא זה תועלת לכמה דברים, (א) ראשון לכל שבזה יתקיים מה שאמר הכתוב והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך, דפשוט הוא שיהי' דברי תורה חרות על לבו וכו', (ג) ידוע מה דאיתא בזה"ק מאן דירית מס' חדא ירית עלמא חדא, ומובן לכל כי ירית מסכת לא נקרא כי אם כאשר בקי בה היטב וקנה לו בנפשו וכו' אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, וזה בודאי אינו נקרא כ"א כשבקי בה בעל פה ע"כ.

בס' עליות אליהו כ' בשם הגר"א שחובה על כל אחד שיהי' בקי בע"פ עכ"פ במס' אחד למען לא יבטל והגית בו וגו' ובלכתך בדרך וגו'.

בס' הנהגות הצדיקים הביא התעוררות והדרכה לר' שמואל תפילינסקי (בענין סדר הלימוד אות ז') שכ' גם תתאמצו ותתחזקו לאחוז במס' אחת לכל הפחות להיות בקי היטב ולהגות בה תמיד, ולבד כל השיעורים שלומד יהי' מסכת זו תמיד תלמודו בידו ולא ירפה ממנה בכל עת וכו' ומה טוב להיות בקי בה בע"פ, ולכה"פ המשניות שבה שיהי' שגור בפיו בע"פ וזה מביא הרבה טובות ומעלות וכו'.

ובסוף במלואים כ' בני וחתני ונכדי, מאד אבקש מכם בכל לשון של בקשה שתתאמצו ותתחזקו לתפוס מסכת אחת גדולה או קטנה שתבחרו לפי חפץ לבבכם ותהגו בה תמיד, לבד כל שיעורכם ולימודיכם ותסדרו לכם זמן בכל יום שתלמדו ותחזרו עלי' תמידין כסדרן ותשתדלו לגמור ולסיים אותה לכה"פ פעם א' בשנה וכו', ועד שיהי' שגור לכם כל השקלא וטריא של המסכת תתחילו ללמוד בעיון ובכל פעם להוסיף מפרשים ראשונים ואחרונים ותהי' נפשכם

קשורה באותה מסכת ומובטחני שהיא תעמוד לכם ותעמול להטיב לכם כמ"ש נפש עמל עמלה לו וכידוע מעשה באותו שלמד כל ימי חייו במס' חגיגה.

צט' בענין איזה מסכתות למדו בזמן התנאים ואמוראים

במס' בבא מציעא (קיד:) איתא אמר לי' (אליהו לרבה בר אבהו) לא מתני מר טהרות וכו' א"ל (רבה בר אבהו לאלהו) בארבעה לא מצינא, בשיטא מצינא [פירש"י בארבע לא מצינא בגירסא דארבעה סדרין כגון מועד ישועות (נזיקין) נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית, וקדשים נמי כדכתיב בכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרינן (מנחות ק"י ע"א) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום ומעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש, ובד"ה בשיטא מצינא, בתמי' זרעים אינו נוהג בחוצה לארץ וכן טהרות ע"כ].

ובתוס' שם (ד"ה ה"ג דתנא) כ' וז"ל ועוד דמשניות אף של זרעים וטהרות היו שגורות להן כדמשמע בכמה דוכתין, והא דאמר בארבע לא מצינא בשיטא מצינא היינו בתוספתא ע"כ, וכ"כ בתוס' מס' חולין (ק"י ע"ב ד"ה דתנן).

ק' במס' ברכות (דף כ' ע"א) איתא א"ל רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאיתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא איתרחיש לן ניסא אי משום תנווי, בשני דרב יהודא דכולי תנווי בנזיקין הוה, ואנן קא מתנינן שיתא סדרי, וכי הוי מטי רבי יהודה בעוקצין האשה שכובשת וכו' אמר הויות דרב ושמואל קא חזינן הכא, ואנן קא מתנינן תליתר מתיבתא וכו'.

ופרש"י ד"ה בנזיקין הוה, לא היו גדולים בכל גמרא של ד' סדרים אלא בתלתא בבי שלנו וכו', ובד"ה תליתר מתיבתא, ב"ג פנים יש בינינו משנה ובריתא של ששה סדרים ומס' עוקצין גם היא ב"ג פנים כגון משנת רבי ור' חייא וכו' ע"כ, ובתו' שם ד"ה תליתר כ' וז"ל יש מפרשים תליתר ישיבות יש בנו שבקיאים וכו'.

ובמס' תענית (כד ע"ב) פירש"י ה"ג בנזיקין הוה, למודם לא הי' גדול אלא בסדר נזיקין, ובד"ה תליתר מתיבתא, שלש עשרה ישיבות איכא בהך מתא דגמרי מס' עוקצין.

ובמס' סנהדרין (קו ע"ב) פירש"י בד"ה רבואת בא"ד כל הגמרא שלהן לא היה אלא בסדר נזיקין שלא היו מרבין כל כך לדרוש, ובד"ה תליתר מתיבתא, י"ג ישיבות שאנו עוסקין במס' עוקצין ויודעין אותה יפה וכו', ועי' במהרש"א עמ"ס הוריות דף י"ג ע"ב ד"ה נימא.

ועיין בספר ברכת אהרן עמ"ס ברכות (דף ר' ע"ב) שכ' שלכן עסק רב יהודה דוקא בסדר נזיקין משום דר"י הי' ראש בפומבדיתא (עי' רש"י קידושין דף ע'

ע"א ד"ה לא, ורש"י גיטין דף ס' ע"ב ד"ה והא) ובפומבדיתא הי' שכיח הרבה רמאים וגנבים (עי' חולין דף קכ"ז ע"א ברש"י שם שכ' שגנבים מומחים הם), וכיון שכן דיני נזיקין היו שכיחים מאוד בפומבדיתא וע"כ רגיל הי' ר"י לעסוק בהם תדיר.

מו"ה דוד שפיטצער הי"ו
בעמח"ס למען ידעו

בענין לימוד מסכתות שונות ובזמנים שונים (ב) *

סדר זרעים

(א) הבעש"ט למד ברכות, שבת, עירובין

בכתבי הרמ"מ (אות רכ"ג) כתב שהבעש"ט התחיל ללמוד הש"ס בכדי להעלות כל התורה של כל ישראל שלא עלה למעלה, ולמד ברכות, שבת, ועירובין עד דף י"ז ואח"כ נסתלק והלך לעולמו.

(ב) פאה, ביכורים, ראש השנה - בט"ו בשבט

בט" מועד לכל חי להגר"ח פלאגי' (סי' ל' אות ז) הביא בשם ס' ברכת אליהו דבט"ו בשבט העיקר הוא לאכול ט"ו מיני פירות ושילמוד בכל פרי פרק אחד דהיינו הח' פרקים ממס' פאה, והג' פרקים ממסכת ביכורים, והד' פרקים ממסכת ראש השנה.

(ג) ביכורים בחג השבועות - כאילו הביא ביכורים

בס' ליקוטי צבי על חג השבועות כ' שהלימוד מסכת ביכורים בחג השבועות הוא נחשב כאילו הביא ביכורים.

סדר מועד

(ד) כל סדר מועד - במשך שתי שבתות

בס' לפיד האש (עמ' נב) [פרקי חיייו של הגה"ק האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצ"ל] כ' דבר נפלא שהגאון רבי טעבלי מדוקלא זצ"ל אמר על עצמו שמנהגו בימי חורפו היה ללמוד כל סדר מועד [גמרא] במשך שתי שבתות דהיינו שביום שבת אחד היה לומר מס' שבת עירובין פסחים, ובשבת השניה גמר שאר המסכתות מסדר מועד ואמר שכאשר הגיע מוצאי שבת

ויכולים בתפלתם להפוך כל טבע העולמות וכו' ומחפכים כל הדינים ג"כ ע"י החידושים שמחדשין בהתורה הקדושה מאמר תנו עוז לאלקים ודרשו רז"ל ישראל מוסיפין כח ותענוג בפמליא של מעלה וממשיכים כל הטובות והברכות וכו' ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית שנמשכים כל הטובות בכל מעשה בראשית בכל עת ע"י חידושי תורה שחמה בכל יום כחדשים וכו'.

(מגן דוד חמשה עשר בשבט)

ולכן אין מעשרין משנה זו על שנה אחרת כי כל שנה ושנה נתחדש חידושין דאורייתא בהארות והשפעות קדושות שונות זו מזו לפי המצטרף לשנה שהוא כי חבורא בחוב"ש מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית ע"י חידושי התורה והלכות שנתחדש בכל יום כי באורייתא ברא קוב"ה עלמא וכו' ובפרט בראשית השנה על כלל השנה ולכן אין מעשרין משנה זו על שנה זו.

(אחב ישראל ט"ו בשבט)

* המאמר הזה הוא כמאמר השלמה למאמר שכתבתי בקובץ גליון י"ד, ובהמשך הזמן מצאתי ושמעתי הוספות למאמר הנ"ל עד שנתרבה כדי לעשות ממנו מאמר שני, וגם לרבות ההוספות שנכתבו ע"י שולחי מכתבים בקובצנו.

קודש דבק לשונו אל חיכו ונפל אין אונים, כי זה היה נוסף על שלש הסעודות ועל תפלותיו שדרכו בקודש היה להאריך בהם בבכיות.

(ה) סיים מס' שבת ועירובין (גמרא) בכל שבת

בס' שבחי צדיקים (עמ' ג) הביא בשם ס' אדרת אליהו שמנהגו של הגר"א הי' לחזור בכל שבת על כל מסכת שבת ועירובין עם כל הדינים.

(ו) ללמוד מסכת שבת ועירובין ביום השבת

היעב"ץ בסידורו (בסעודת שבת אות ב') כתב וז"ל הרב האריז"ל הי' קורא ארבעה פרקי משניות ממסכת שבת בכל סעודה, ולפעמים כשהיה מתעסק בדברי תורה לא הי' לומד אלא פרק אחד, לכן גם אנחנו לא הנחנו אותם למנהג מוחלט, ומי שירצה לשנות המסכת כולה מה טוב והרי ספר המשניות לפניו, ילמוד מתוכו להבין מה שמוציא מפיו, וכן המוסיפים לשנות גם מסכת עירובין, כך יפה להם, אכן טוב מזה ומזה לדעתי לעסוק בהלכות שבת מתוך ספרי הפסק וכו'.

(ז) שבת - מביא השפעה יתירה, והקב"ה עוסק בו

בתורת משה להחת"ס פ' בשלח (ד"ה הוא אשר דיבר ה') כ' וז"ל איתא בספרים כשם שההכנה לשבת מביא ברכה והשפעה כך הלימוד בעניני שבת ובמסכת שבת מביא השפעה יתירה ומצינו בפ"ק דע"ז (ג' ע"ב) דהקב"ה עוסק בכל יום שלש שעות בתורה, ועסק אז בזמן לקיטת המן שהי' בבוקר בעניני מסכת שבת וע"ז נתרבה המן וכו' עיי"ש.

(ח) שקלים - סגולה לפרנסה

שמעתי אומרים שלימוד מסכת שקלים הוא סגולה לפרנסה.

(ט) מסכת ראש השנה בראש השנה - מסוגל לזכות ליום הדין

במטה אפרים (סי' תקפ"ג ס"ד) ואלף למטה (סקק"ג) כתב שלימוד מסכת ראש השנה בראש השנה הוא סגולה גדולה שיזכה ליום הדין.

(י) מצוה רבה ללמוד מס' יומא ביום הכיפורים

בשל"ה הק' (מס' יומא עמוד התשובה) כ' וז"ל משום ונשלמה פרים שפתינו, מצוה רבה שילמוד ביה"כ משניות מסכת יומא עם פירושיהן ששם מוזכר סדר עבודת יוה"כ, גם נכון ללמוד בתלמוד בסוף יומא המאמרים המדברים במעלת התשובה, ודע כי כל מאמר ומאמר מדברי רז"ל כולל הרבה

ענינים מתשובה וממוסרים אשר הוצרכו המחברים לכתוב על כמה דפין, על כן צריך לתת לב במאמרי רז"ל להבינם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

(יא) ללמוד מס' יומא ערב יום כיפור

בס' מועד לכל חי להגר"ח פלאגי (סי' טז אות כא) הביא בשם מוהר"ם גאלאנטי ז"ל סדר הלימוד לערב יוה"כ, ואחד מן המנויים הוא מסכת יומא.

(יב) ללמוד מס' יומא בליל יום כיפור

בשר"ע הרב (סי' תרכ"א סעי' טז) כ' דמצוה ללמוד ביה"כ משניות יומא כדי שתעלה האמירה במקום הקרבן גם בגמרא סוף יומא מאמרים המדברים במעלות התשובה, וכ"כ באור צדיקים (סי' לז) ובמטה אפרים שם.

ובס' שבילי דוד (אה"ע בהקדמה) כ' וז"ל שמעתי מאחד מגדולי תלמידי החת"ס כי בליל יוה"כ הי' נכנס בין התלמידים לשמוע מפיו כשהי' שונה מס' יומא והי' הלימוד רגש כ"כ בעצמותיו ובתמונותיו עד כי הי' מתדמה בעיני שומעיו כאילו כה"ג בעצמו עומד לפניו לעבוד עבודת יוה"כ ע"כ. והגאון ר' יחזקאל אברמסקי ז"ל סיפר שהרידב"ז הי' עומד על רגליו במשך כל המעת לעת של יוה"כ ובמשך ליל יוה"כ הי' חוזר על כל מסכת יומא (לכאורה כוונתו על גמרא מס' יומא).

(יג) ללמוד מס' יומא בעשרת ימי תשובה

בס' מטה אפרים (סי' תר"ג ס"ד) כ' דעיקר לימודו בעשרת ימי תשובה ישים במס' יומא ופירושיה שיהא רגיל ומכיר בעבודה ואמרו חז"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה.

(יד) ללמוד מס' סוכה קודם סוכות וידיעתו בעל פה

בס' אמר משה הביא בשם המגיד מטריסק זצ"ל שציוה פעם לבניו ללמוד מס' סוכה לפני חג הסוכות, וכאשר סיימו את המס', התיצבו לפניו ואמרו לו כי סיימו את המסכת, ושאלם אביהם כמה סוכות בכל מס' סוכה נחשבות כשרות וכמה פסולות ולא ידעו הבנים התשובה אמר להם המגיד צאו ומנו בכל מסכת סוכה ותמצאו ס"ו סוכות כשרות וכ"ה סוכות פסולות כמנין סו-כה.

ודומה לזה ראיתי בשם הגר"א (בהקדמה לספר פאת השלחן לתלמיד הגר"א) שהביא דהגר"א אמר פעם אחת לתלמידיו שנכון מאוד לאדם להיות בקי לפחות במסכת אחת בעל פה למען שלא יתבטל מתלמוד תורה אפילו בדרך, ואחד מן התלמידים ששמע כן התחיל לחזור על מסכת סוכה הרבה פעמים כדי שידע אותה היטב להגיד בע"פ, בחוה"מ סוכות ישב הגר"א

במסיבת תלמידי חכמים הרבה שבאו לקבל פניו אמר התלמיד הזה לפני רבו שכבר הוא יודע היטב מס' סוכה להגיד אותה כולה בע"פ כמו שאמר להם, אז שאל אותו הגאון אם חפץ שישאל אותו רק דבר אחד, והשיב כן, שאל אותו הגר"א כמה פעמים פליגי ר' מאיר ור' יהודה ר' עקיבא ור' טרפון, רבה ור' אבבי ורבא, ר"פ ורב הונא בר"י, וכן כל שאר התנאים והאמוראים ולא ידע להשיב על זה, אח"כ התחיל הגר"א בעצמו למנות לפניו כסדר המחלוקת בין התנאים והאמוראים, וכמה פעמים הלכה כזה או כזה, וכמה סוגיות ושיטות יש וכמה דינים מתוספתא וירושלמי, וחשב להם דיש סוכות פסולות בהלכה כמנין סוכה חסירה בלי וא"ו, וסוכות הכשירות במס' ותוספתא וירושלמי הוא כמנין סוכה מלא בוא"ו, וסיים באופן כזה דרשתי מכם שתדעו כל המסכת והענינים על בור' ע"כ.

טו) ללמוד סוכה בחג הסוכות

בפרי עץ חיים (סוף שער חג הסוכות) כ' דנכון ללמוד בחג הסוכות מס' סוכה אחר הסעודה, ובבן איש חי (פ' האזינו כ"ז) הוסיף דכן ינהוג בכל לילה בכל ימות החג.

טז) סוכה - מציל מכל צרה וצוקה

בס' עבודת עבודה (טאהש, דף שפא) כ' וז"ל זקני הק' זי"ע הראה לי מאמר חד"ל שהי' כתוב שם בזה"ל כל הלומד מסכת סוכה ניצל מכל צרה וצוקה.

ומס' סוכה הי' "מסכת עולם הבא" שלו ונהג ללמוד מס' זו הרבה בכל ימות השנה בעיון רב ע"כ. (עי' בקובץ הג"ל שהבאתי כע"ז בשם המנחת אלעזר בשם גאוני וצדיקי אשכנז ז"ל עיי"ש אות כג).

יז) ללמוד מס' סוכה במוצאי יום כיפור

בס' שבחי צדיקים (עמ' ג) הביא מש"כ בס' אדרת אליהו דמנהגו של הגר"א הי' במוצאי יוה"כ בבואו מביהכנ"ס הי' חוזר על כל מסכת סוכה עם כל הדינים, וסיפרו שפעם אחד במוצאי יוה"כ אמר לגאון אחד שהי' אצלו, דהלא נכון הוא לקבוע תיכף יתד לצורך הסוכה כמנהג בקרב ישראל, לכה נא אתי ונקיים כן, וחשב הגאון הנ"ל שכונתו בפשיטות ואח"כ הביאו לחדרו ולקח גמרא מסכת סוכה בידו ולמד אתו יחד כל מסכת סוכה כל הלילה, ואח"כ אמר לו זהו היתד שקבעתי להסוכה במקום נאמן.

יח) סיים בכל יום מסכת ביצה

הרה"ק ר' פנחס מאוסטילא צוק"ל הי' נוהג לסיים בכל יום מסכת ביצה. ומעשה שהי' כך הי' שכששהה הר"ר פיניעלע הנ"ל בבאטור לרגל חתונת

בנו ר' דוד הי"ד, כיבדו איש אחד בסנדקאות וסירב לקבלו ואמר שאי אפשר לו לקבלו לפי שבכל יום מסיים מסכת ביצה והיום עדיין לא סיימו ובגלל שצריך לסיימו בכל יום עדיין לא הי' בשום אחד מסעודות השבע ברכות של בנו והיום הוא היום האחרון של השבע ברכות ואם יקבל סנדקאות היום לא ישתתף גם היום בשבע ברכות ורצה עכ"פ להיות בהשבע ברכות האחרון של בנו. (בחצוה"ק חקת תשס"א)

יט) לימוד מס' תענית סגולה להושע בעת עצירת גשמים

בספר פאר ישרים כתב שסיפר רבו הרה"ק ר' רפאל מבערשיד זי"ע שפעם בא אצל רבו הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ולמדו הכל גמ' מס' תענית, בעבור שהי' עצירת גשמים, ופתאום יצא הדבר ברעש מהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע שיפסיקו ללמוד מס' תענית, ופסקו ללמוד [זוהי הי' בהט' ימים בחודש אב] ואז הביאו לו המצה שמורה (לכאורה הכונה להחיתים של חג הפסח הבא), ומיהרו להכניס המצה שמורה אל הבית של הרה"ק ר"פ מקאריץ זי"ע, ומיד כשהוכנסו המצה שמורה לתוך הבית התחילו לשפוך מי גשמי ברכה, ואמר הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע תדעו שאם לא היינו פוסקים ללמוד [מס' תענית] לא הי' לנו מצה שמורה עכ"ל.

כ) ללמוד מגילה בכל יום

בס' שיח שרפי קודש (ח"ג עמ' 28 אות ל') כ' וז"ל עוד סיפר הרבי מסוכטשוב להרבי יב"ח מאסטראווצי שליט"א, שבוארקי למדו בכל יום מגילה, כי במכילתא איתא זכור את אשר עשה לך עמלק זכירה הוא בפה ובפי' הר"ש משאנץ שם כ' דזהו מגילה (בר"ש משאנץ כ' שתהא שונה בפיו הלכות מגילה) עיי"ש.

ובס' אהל יצחק (אות קסז) כ' שהאדמו"ר מסוכטשוב אמר בשם הגה"ק מהר"י מווארקי זצ"ל שהיה נוהג ללמוד בכל יום במס' מגילה לקיים מצות עשה דזכירת מעשה עמלק, והוא ז"ל הוסיף דיש הוכחה לזה מספרי ע"כ.

כא) ללמוד חגיגה וביצה ערב סוכות

בס' מועד לכל חי (סי' כ' אות א) הביא בשם ס' מעשה הצדקה דראוי ונכון בערב חג הסוכות שיתקבצו עשרה ת"ח בביהכנ"ס וילמדו בעד כוללות העיר סדר קרבנות דהיינו פ' ויקרא צו, ומס' חגיגה ומס' יו"ט (ביצה).

כב) לסיים חגיגה בערב פסח

בשר"ת ר' טיאה ווייל (סי' לח) וכן בסידור של"ה וסידור האר"י כ' דטוב לבחור להשלים מס' חגיגה בערב פסח מפני שהיא באה עם הפסח.

סדר נשים

פסוק

(ג) סדר נשים בחג השבועות

בס' סדר היום (עניני שבועות) כ' דיש ללמוד בחג השבועות מסכתות מסדר נשים כי ראוי הוא להתקשט הכלה ויש בו ז' מסכתות וע"א פרקים ¹²³⁴⁵⁶⁷ והוא מענינא דכלה.

(ד) להתענות קודם לימוד מסכת יבמות.

¹²³⁴⁵⁶⁷ בהקדמה לספר רמזי מאיר (אוסטרובצא) כ' הרה"צ מצישינוב זצ"ל שכתב לו הגה"צ ר"י הורביץ שליט"א ממיעלץ שפעם אחת הי' אצלנו הרה"ר רמ"י מאוסטרובצא זצ"ל בשב"ק ולמחר הי' ראש חודש ועשה הרה"ר הורביץ האדמו"ר ממיעלץ סעודה והזמין אנשים מכובדים, וכאשר הגיע זמן הסעודה הלך האדמו"ר ממיעלץ בעצמו למקום משכנו של האדמו"ר מאוסטרובצא והזמין להסעודה, וענה לו שאין יכול לסעוד מטעם הסיבה שהוא ביקש מאחד שיביא לו גמרא ללמוד והביא לו מדעתו מס' יבמות ואיתא בספר חסידים שיש להתענות ביום שלומדים מס' יבמות והגה"צ מצעשינוב הוסיף שבספר חסידים שלפנינו לא נמצא כן רק בספר הזכרון לחת"ס איתא כן (עי' בקובץ י"ד שהבאתי הרבה דעות בענין זה ע"ש אות ע"ד).

(ה) פרק חמישי ממס' כתובות ועירובין - ממתיקין את מדת הדין

בהגהות ישראל ישמח על ספר פריו בעתו עמ"ס עירובין (עמ' ש"ד) כ שהגאון הקרן לדוד זצ"ל בעת שהתחילו בישיבתו ללמוד פרק "אף על פי" במס' כתובות אמר בשם הרה"ק ההפלאה זצוק"ל שהקשה איך פתח רבינו הקדוש פרק במלת "אף" ובבראשית רבה (פי"ט אות ב) נאמר ארבעה הן שפתחו באף ונאבדו באף, הנחש פתח "אף" כי אמר ה", שר האופים "אף" אני בחלומי", קרח ועדתו "אף" לא אל ארץ זבת וגו', והנה "אף" לא הביאה", ואמר ההפלאה היות ומס' כתובות יש בה י"ג פרקים נגד י"ג מדות של רחמים והמדה החמישית היא מדת "אריך אפיים" לכן שפיר התחיל רבינו הקדוש את הפרק החמישי של מסכת זו במלת "אף" כי לימודה ממתיק את מדת הדין והאף הכרוך בה ומהפכה לרחמים, ועפ"ז מוסיף שם בהגהות הנ"ל שאפשר לומר גם על פרק ה' ממס' עירובין שהתחיל הפרק בלשון "כיצד מעברין" מלשון "עברה וזעם" ומלשון "ויתעבר ה'" מכיון שלימוד התורה ממתק את מדת "אף" למדת הרחמים "אריך אפים" שהוא המדה החמישית לכן שפיר אפשר להתחיל את הפרק החמישי בלשון אף ועברה עיי"ש.

(ו) כתובות וקידושין בחג השבועות

בס' נטעי גבריא לוח השבועות הביא שהאחים ר"ר שמעלקא ובעל ההפלאה למדו מסכת כתובות וקידושין בחג השבועות. והביא שם עובדא

רסו

זרע יעקב

שהגה"ק בעל ההפלאה השיב לאביו ששאלו בהיותו קטן איזו מסכת ללמוד בחג השבועות וענה הנ"ל מסכת כתובות וקידושין, ושאלו אביו מה ענין כתובות וקידושין לחג השבועות, והשיב שידוע שהקב"ה קידש את עמו ישראל ע"י חופה וקידושין ככתוב (הושע ב, כא) וארשתיד לי לעולם וכפה עלינו ההר כגיגית דוגמת החופה, וקדשנו במצותיו ואמר לנו (שמות יט, ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וגם כתובה נתן לנו בדמות התורה הכתיבה, וכן נתן לנו תורה שבעל פה בתור "תוספת כתובה" ובכן מן הדין הוא שלקראת חג השבועות יום החופה נעבור על מסכתות כתובות וקידושין, למען דעת עפ"י ההלכה כי לא היו כאן קידושי טעות וכי שני הצדדים מחויבים לקיים תנאי הכתיבה, ועי' להלן באות ל"ז.

(ז) נדרים עם הר"ן - טוב מאוד

מתאמרא משמיה דר' ישראל סאלאנטער שאמר פעם שלימוד מסכת נדרים עם הר"ן הוא הדבר היותר טוב בעולם.

(ח) נדרים עם הר"ן - אין לך שכל הישר ממנו

מתאמרא משמיהו דצדיקים שנהגו ללמוד מס' נדרים עם הר"ן ביום הפורים והטעם לזה לפי שבפורים צריכין לעקור השכל העקום דהיינו עמלק דעת הסטרא אחרא, לכן למדו נדרים עם הר"ן דאין לך שכל הישר יותר ממנו ובזה עוקרים דעת עמלק.

(ט) גיטין - סגולה למציאת זיווג

שמעתי שלימוד מסכת גיטין הוא סגולה למציאת זיווג הגון.

(י) שלא לסיים בגיטין רק להתחיל בקידושין

כ"ק אדמו"ר זצוק"ל למד עם הרב ר' אשר סופר ז"ל שהי' נכד החת"ס ומחשובי חסיד אביו הרה"ק מהר"ד מסקווירא זצוק"ל, ופעם קודם פטירתו של ר' אשר הנ"ל כשהי' לומד עם האדמו"ר זצ"ל ביקש ממנו שהיות שלפי סדר הש"ס שלו עומד כעת בסוף מסכת גיטין, על כן ביקש ממנו שיסיים עמו מסכת גיטין כדי שיוכל להתחיל מס' קידושין, וכששאל ממנו אדמו"ר זצ"ל למה רוצה דוק להתחיל קידושין, ענה לפי ששמע בשם המגיד מטשערנאביל זצ"ל שאמר דלכן מסכת גיטין קודם לקידושין, ע"ש הפסוק סור מרע ועשה טוב ולכן היות שמרגיש בעצמו שימיו ספורים והוא סמוך לפטירתו ע"כ רוצה עכ"פ להתחיל בקידושין לסיים בבחינת עשה טוב. (בחצה"ק)

(יא) קידושין - מסוגל למציאת זיווג ומבטל מקטרגים

בס' דברי אבות (עמ' ז) כ' שהרה"ק ר' אברהם שלום מסטראפקוב זי"ע הי' מתמיד מאוד בלימוד מסכת קידושין ואמר שלימוד דברי התנאים

והאמוראים שעסקו בענייני קידושין הוא סגולה להמציא זיווגים אמתיים בניקל ולסלק את המקטרגים המעכבים את הזיווגים ע"כ.

סדר נזיקין

(לב) נזיקין - מסוגל לישועות

שמעתי שלימוד בסדר נזיקין הנקרא ג"כ ישועות (שבת לא.), מסוגל לישועות.

(לג) ללמוד בכל יום קמ"א

בס' פרדס יוסף הח' (פ' כי תצא אות רצ"ג) כ' בשם הלב שמחה זצ"ל שבקוצק נהגו ללמוד בכל יום קמ"א, ר"ת ק' קמא היינו מס' בבא קמא כי האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, מ' משלי, א' אבות עכ"ד.

(לד) בבא קמא - מסוגל לכמה דברים טובים

אומרים שפעם אמר בעל ה"ערוך השלחן" על מסכת בבא קמא שכל הלומד בה טוב לו וטוב לנשמתו וכל מה שיוסיף לחקור בה ובענייניה וללכת ביושר דרכיה תוסיף לו עוז ואומץ בגוף וברוח ונשמה, וכל מה שירבה להתעסק בה ימצא בה ביותר טעם ונחת ורצון ותרחיב את לבו ותשמח את נפשו.

(לה) בבא בתרא - מבטל קליפות

מרן מהר"ד מסקוירא ז"ל אמר: דהקליפה היותר גדולה שבין אלופי עשו הוא אלוף צפו שבגימטריה קע"ו, והאופן להכניעו הוא ע"י לימוד פרשת נשא שיש בו קע"ו פסוקים ואמירת תהלים קאפיטל קי"ט שיש בו קע"ו פסוקים, וע"י לימוד מסכת בבא בתרא שיש בו קע"ו דפים, (ויצוין מה שהעיר הרה"ח ר' משה גבאי ז"ל על זה דגם בהלכות שבת יש בו קע"ו סימנים).

(לו) מכות - בימי בין המצרים

שמעתי שהאדמו"ר מבאיאן זצ"ל הי' נוהג ללמוד מסכת מכות בימי בין המצרים לפי שהמסכת מסיים בתיבת ניחמתנו, והוא מרגיש בזה נחמה.

(לז) שבועות לכבוד חג השבועות

שמעתי שהרה"ק בעל הפלאה בהיותו קטן שאלו אביו מה ילמוד לקראת חג השבועות, והשיב מס' שבועות, ואביו סבר שהוא טועה ומדמה חג השבועות למס' שבועות (שהוא מלשון שבועה), אמר לו הקטן יודע אני

שהוא מלשון שבועה, אבל כולנו קיבלנו בשבועה לקיים התורה לכן צריכין לידע חומר השבועה כדי לקיימו, לכן יש ללמוד מס' שבועות כהכנה לחג השבועות, ועי' לעיל באות כ"ו.

(לח) אבות - ערב ראש חודש ניסן - סגולה גדולה

בס' מועד לכל חי להגר"ח פלאג"י (סי' א' אות ב') הביא בשם ס' מעשה הצדקה שכתב דטוב ללמוד בכל ערב ראש חודש מסכת אבות וביותר בערב ראש חודש ניסן ונחשב לו הששה פרקים כנגד ששה סדרי משנה והוא סגולה גדולה וכלל גדול להתודות קודם הלימוד.

סדר קדשים

(לט) לעסוק בקדשים צריך יותר טהרה ופרישות

בחת"ס עה"ת (פ' ויצא עמ' ר"ס) כ' דידוע דקדושה גדולה הוא לעסוק בתורה בסדר קדשים, ואפ"ה מצינו שלא עסקו כמה מחכמי הש"ס במתיבתייהו אלא בארבעה מתניתא, דלעסוק בסדר קדשים צריך יותר טהרה ופרישות והוא כבוד עלינו וכו' עיי"ש.

(מ) מסכת זבחים - עמוקה

ברש"י (בבא מציעא קט: ד"ה כי מטית לשחיטת קדשים) כ' וז"ל הכרתי בך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות וכי מטית למסכת זבחים שהיא עמוקה תא ואקשי וכו'.

(מא) זבחים ומנחות - לא ירדו משלחנו של הבעש"ט

בס' שבחי הבעש"ט הובאו הנהגות הבעש"ט שכ' בתו הצ' אדל וכתוב שם שמסכת זבחים ומנחות לא ירדו מעל שלחנו של אביה.

(מב) ללמוד זבחים בשעת הסעודה

בס' יפה ללב (ק"א אר"ח סי' קנז) כ' בשם כמה ספרים דטוב ללמוד על השלחן מסכת זבחים, וכמה צדיקים נהגו ללמוד המשנה (זבחים פ"ד מ"ו) לשם ששה דברים הזבח נזבח וכו'.

(מג) אין קפידא ללמוד מסכת חולין

בענין לימוד מס' חולין כתבתי [בגליון יד אות ע"ד] בשם גדולים שפחדו בעת לימודים במס' חולין, ושמעתי שהגה"צ ר"מ ניישלאס זצ"ל אב"ד דקהלתנו הק' התחיל ללמוד מס' חולין עם בני ישיבתו בראשית שנת תש"ח

מח) ששה סדרי משנה בחדשי אלול ותשרי

בס' מועד לכל חי להגר"ח פלאג'י (סי' יא אות יב) כ' דמי שאין לו פנאי ללמוד בכל השנה ח"י פרקים משניות בכל יום, ילמוד עכ"פ בחדשי אלול ותשרי כל הששה סדרי משנה ויהי' הסיום ביום שמיני עצרת וכו' עיי"ש.

מט) קדושת המועדים - בתוך המסכת

בס' הליכות שנה (סוכות) הביא בשם הרמ"מ מקוצק ז"ל שאמר שקדושת כל המועדים גנוזים בתוך המסכת שלו.

נ) לימודים שונים לימי חג הסוכות

בס' מנהגי ארץ ישראל הביא בשם ס' ברכת אליהו דהר"מ חגיז אמר: ראיתי למורי מוהר"ם גאלאנטי ולשאר רבותי נוהגים לקרות בליל א' של סוכות פ"ד דמס' קידושין, ובליל ב' פ"ה דמס' זבחים, בליל ג' פ"ז דמס' חולין, בליל ד' פ"ה דמס' אבות, וליל ה' פ"ה דמס' מדות, בליל ו' פ"א דמס' סוטה, בליל ז' פ"ב דמס' תענית, וגם הנהגתי אחריהם כי יש יסוד למנהג וזכר לדבר דבר על אופניו ודבר בעתו מה טוב.

מד) כריתות - סגולה שלא למות במיתה משונה ח"ו

שמעתי בשם הרה"ג מקאפאוואר זצ"ל הי"ד שאמר שלימוד מס' כריתות הוא סגולה שלא למות במיתה משונה ח"ו, וכן ציוה לאחד מבניו בעת מלחמת העולם השני' וכן עשה וניצל באופן נפלא.

מדר טהרות**מה) ע"י לימוד מס' נגעים מביא נגעים על הרשעים**

בספה"ק אגרא דכלה (תזריע) הביא בשם מדרש, אדם כי יהיה בעור בשרו וכו' משל למטרינה שנכנסה לתוך פלטין של מלך כיון דחמת מגלביא דחלת [פ"י] כיון שראתה רצועות ומקלות שבהם מייסרים העוברים על הדת יראתה] וא"ל המלך אל תתייראו אלו לעבדים ולשפחות אבל את לאכול ולשתות ולשמות, כך כיון ששמעו ישראל פ' נגעים נתייראו א"ל משה אל תתייראו אלו לאומות העולם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמות עכ"ל המדרש, ומוסיף האגד"כ שדייק כן מדלא כתיב דבר אל בני' כמו בכל מקום לזה דייק דהנה ישראל נתייראו אפי' מלימוד הלכות נגעים שהיא מילי הקופצת ח"ו אפי' ע"י דיבור וכמשארד"ל כי עליך הורגנו כל היום אלו ת"ח המראים הל' נגעים בעצמן (ע"י במס' גיטין נז. וברש"י שם) והנה נתייראו ישראל מהלימוד ע"כ השיב להם "שלא יזיק להם ח"ו הלימוד אדרבא ע"י לימודם הל' נגעים" הנגעים על ראש הרשעים יחול והם יהיו נקיים לפני ה'" ע"כ לא אמר דבר אל בני' כי אותו הדיבור לא יפעול בישראל ח"ו רק באומות.

מו) לימוד מס' פרה - מטהרת כמו פרה אדומה

ז"ל ספה"ק מאור ושמש (חקת) הפרה שצוה הקב"ה ליקח הוא רק לטהר את האדם מטומאתו וזה היה בזמן המקדש אבל עתה בעוונותינו הרבים שחרב בית המקדש אין לנו טהרה אלא כשאנו לומדים ועוסקים בתורת פרה ובמצותיה עי"ז אנו נטהרין עכלה"ק.

שוונות**מז) זרעים וטהרות אין רוב העולם עוסקים בה**

בפ"י רבינו אפרים (עה"ת פ' תרומה עה"פ יעשו ארון עצי שטים) כ' דיש ל"ו מסכתות שהם הלכות שרוב העולם עוסקים בה כי סדר זרעים וסדר טהרות אין רוב העולם עוסקים בה.

מ"ה דוד שפיטצער ה"ו

בעמח"ס למען ידעו

בענין לימוד מסכתות שונות ובזמנים שונים (ג) *

סדר זרעים

(א) מי שאינו מבין בדיני ממונות יעסוק במסכת ברכות

בס' זכירה לחיים (להגר"ח פלאגי ח"א דף ו' ע"ב) כתב: מדברי הזהר הוכחתי ללמדן אחד שיושב ולומד בעמקי הלכות דדיני ממונות בחושן משפט וכותב מה שהשיגה דעתו ואין דעתו רחבה ולא שימש כל צרכו כדי להבין על בריו, ונתתי לו עצה דכלך מדרך זו וילמוד בסדר מסכת ברכות וכיוצא או הרמב"ם בחלק א' או בטור שלחן ערוך או"ח וי"ד בדינים שהם פשוטים דיוכל להסביר היטב, והגרוע ממך לא ילמוד ש"ס כי אם בסדר עין יעקב ומדרשים, וכל אחד אינו חייב אלא כשיעורו ובלבד שיכוין את לבו לשמים.

סדר מועד

(ב) לימוד מסכת שבת סגולה להשגת דעת

בס' מאמר מרדכי (סלאנים, אמרות טהורות אות צד) כ' דלימוד במסכת שבת מסוגל להשיג דעת.

(ג) סיים כל מסכת שבת בלילה אחד

בס' ספורי נפלאות כ' דפעם בא הרה"ק ר' ישראל דוב בער מווילעדיניק ואנשיו עמו אל המגיד הקדוש מטשערנאביל על שבת תזון, באותה שנה חל ראש חודש אב ביום הששי, וביום החמישי לעת ערב כשהרבי ואנשיו עמדו ליד המגיד, פנה המגיד אל הרבי ואמר לו: "ישראל בער, התוכל לעשות מחר סיום מסכת כדי שנוכל לאכול סעודה בשרית?" השיב הרבי בחיוב: אחר דין ודברים קצר בין האנשים, הוחלט שהרבי ילמוד ויסיים את מסכת שבת, למחרת אחר התפילה ערך המגיד שלחן לסעודת ראש חודש, הבין המגיד כי המסובים אינם מאמינים שהרבי אכן למד במשך הלילה את מסכת שבת כולה על מאה חמשים

* המאמר הזה הוא כמאמר השלמה למאמר א' שהופיע בגליון י"ד, ומאמר ב' שהופיע בגליון י"ח ובהמשך הזמן נתוספו עוד כמה ענינים בענין זה.

ושבעים דפיה, ובפרט שאיש לא ראהו יושב ולומד, פנה המגיד אל הרבי ושאל: "ישראל בער! האמנם למדת וסיימת את מסכת שבת כולה?" השיב הרבי: כן! ואף אתן לך סימן, שבכל המסכת נזכרים אביו ורבו כך וכך פעמים! בתום הסעודה מצאו ובדקו כי אכן המספר שנקט בו הרבי היה מדויק.

(ד) ללמוד מסכת שבת ביום השבת

בס' אלף כתב (אות תקנט) הביא העתק הנהגות שכתב וסידר לעצמו הגאון הצדיק בעל ערוגת הבושם, ובסוף המאמר כתב: ללמוד מסכת שבת גמרא תוס' עם ראשונים, ומדי שבת בשבתו לחדש דבר חידוש בהלכות שבת, ויהי חשוב ומקובל כאילו קיימנו מצות שבת בכוונה הראוי' וירצה ית"ש במנוחתו.

(ה) לסיים מסכת פסחים ליום הולדת

הרה"ג ר' אברהם שמואל בנימין סופר בעל "כתב סופר" סיים את מסכת פסחים ליום הולדת החמשים שלו, כמו שכתב הוא עצמו בתשובה (שו"ת כתב סופר יו"ד ח"ב סי' קמח).

(ו) ללמוד מסכת פסחים בשעת הסדר

בס' זכרון יהודה (אות קלה) כ' דמנהגו של מהר"ם א"ש ה' ללמוד משניות מסכת פסחים בליל פסח בשעת הסדר, ואם ה' קרוב לחצות הלילה, למד איזה פרקים בתוך הסעודה והשאר אחרי גמר הסדר.

(ז) מסכת פסחים הוא מסכת קשה

בס' שיח זקנים (ח"ד עמ' רד) סיפר ר' אברהם מענדלאוויטש שבימי בחרותו ידע כל מסכת פסחים גמרא רש"י תוספת בעל פה וכשבא לבעלזא על יו"ט פסח, נכנס בפסקא להרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל ביחד עם רבו הרה"ג ר' וואלף קנעלער ז"ל, אמר רבו ר' וואלף להרה"ק עליו שהוא בחור טוב, ושהוא יודע מסכת פסחים בעל פה שאל הרה"ק: עם תוספות? ענה רבו: כן! עם תוספות. אמר הרה"ק: פסחים איז זייער א שווערע מסכת, ואחר כך אמר: מי שהוא יודע מסכת בעל פה הוא תלמיד חכם. אח"כ אמר לו: תחזור על לימודך ארבע פעמים, שמע נא! אבי ז"ל אמר בשם זקני ז"ל והוא בשם זקני ז"ל בשם הרה"ק ר' איציקל מלובלין זצ"ל (החזה מלובלין) שצריכין לחזור ארבע פעמים, ושחזרה לא בלבד שמועיל בעצם לזכרון, רק הוא גם סגולה לזכרון.

(ח) סיים מסכת יומא במשך יום הכיפורים

בס' שיח שרפי קודש (ערך ר' אברהם מסוכטשוב אות ג') כתוב: סיפר לי הרה"ח ר' יעקב אהרן הלוי אבד"ק קאנסטאנטין, איך שאדמו"ר הרה"ק

מסוכוֹטשוב זצ"ל אמר לו שבעודו ילד קטן והי' מתפלל בבית הכנסת עם אביו זצ"ל, וביוה"כ בין תפילה לתפילה למד במשך היום מסכת יומא, וגמר עד גמירא.

ט) סיים מסכת סוכה במוצאי יום הכיפורים

בס' ערוך השלחן (סי' תרכ"ד סק"ז) כתב: והמדקדקים מתחילים מיד לעשות הכנת הסוכה במוצאי יו"כ, כדי להתחיל במצוה מיד, ויקויים בנו "לכו מחיל אל חיל", ומי שאין לו מה לעשות ילמוד קצת ממסכת סוכה או מדיני סוכה, ולמחרת יוה"כ יתחיל לעשות הסוכה מיד, ומצוה הבא לידך אל תחמיצנה.

י) למד כל מסכת יומא גמרא רש"י תוס' במוצאי יום הכיפורים

הרה"ק ר' חנה מקאלאשיץ זצ"ל נהג לספר כמעט בכל שנה במוצאי יו"כ בשם זקינו הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זצ"ל: שהגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל, בשחר ימיו, הי' סמוך על שלחן חמותו בעיר יערוסלוב. פעם באו אנשי העיר ביוה"כ לתפילת כל נדרי, וראו כי הנה יהודי בעל הדרת פנים מאירים עומד לפני התיבה, ואומר "כל נדרי" בהתלהבות נוראה, אמרו עמו "כל נדרי", וגם הניחו לו להיות השליח ציבור לתפילת ערבית, כי ראו שאיש קדוש הוא. וזה הי' הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל, ומרוב עוצם קדושתו והתלהבותו וגודל רתת וזיע שלו נפל אימה ופחד על הציבור, וכל היושבים בכותל המזרח עזבו את מקומם, לבד מהגאון בעל ישועות יעקב, כי יראו מהביט את פניו הבעורות. אחר מערבית שבו האנשים היתתה, וכבואם בבוקר ראו והנה הוא עומד על עמדו כיום אתמול והעידו האנשים שלנו בלילה בבית המדרש, שלא קם ולא זע ממקומו כל הלילה, וכה עמד שם והתפלל לפני התיבה פסוקי דזמרה, שחרית, מוסף, מנחה, ונעילה. אחר ערבית במוצאי יו"כ רצה כל אחד לזכות באורח כזה ולהביאו אל הבית לאכול סעודת מוצאי יום טוב, נמנו וגמרו, שהרי כפי הנראה בא לקבץ ממון על דבר מצוה על כן כל המרבה בנתינתו יזכה לארחו בביתו, התחילו האנשים להכריז ולנקוב בסכומי ממון וכל אחד עלה על חבירו. חמותו של הגאון הישועות יעקב היתה בעזרת נשים, ועל מצחה היתה מטפחת (שטערנטיכל) שהיו משובצים בה אבנים טובות ומרגליות, מיד פשטה את המטפחת וזרקה אותה אל תוך הבית המדרש כדי לתת אותה במתנה לאאורח וכיון שדמי המטפחת עלו על סכומי האנשים, זכתה בו. הלך הרה"ק מבארדיטשוב אל ביתה עם חתנה הישועות יעקב והבדיל על היין, והנה על השלחן היו מוכנים מגדים ומאכלים ומעדינים, אך הרה"ק מבארדיטשוב צווח שהוא זקוק לדבר שישב את רוחו וישביע את לבו כלשונו "א הארץ דערקווקעניש". הישועות יעקב הבין מיד את כוונתו והביא לו גמרא מסכת יומא, והרה"ק מבארדיטשוב ישב ולמד גמרא רש"י ותוספת כל הלילה, ובבוקר סיים את כל המסכת, וסיים הרה"ק מצאנז זצ"ל באומרו: "הלא ידוע שבמסכת יומא יש תוספת קשים".

יא) סיים מסכת סוכה גפ"ת במוצאי יו"כ

כאשר גמר הרה"ק מקאלאשיץ את הסיפור הלז העיר והוסיף: זקיני הרה"ק משינאווא הי' מספר שנתן לו מסכת סוכה, אבל הרה"ק מצאנז סיפר שנתן לו מסכת יומא, שהרי הוסיף שהתוספות שם קשים, וסיים הרה"ק מקאלאשיץ יתכן ששניהם אמת, פעם למד במוצאי יו"כ מסכת יומא, ופעם במסכת סוכה.

יב) ללמוד מסכת סוכה בסעודות חג הסוכות

בס' אבן השם הביא דברי ר' חיים ויטאל ז"ל שכתב (פרע"ח סוף שער חג הסוכות דף קמ"ז ט"ג) וז"ל: ואחר הסעודה נכון ללמוד מסכת סוכה.

יג) לימוד מסכת סוכה בליל חג הסוכות

בס' זכרון יהודה (אות רכז) כ' דמנהגו של מהר"ם א"ש הי' ללמוד בליל חג הסוכות בשעת הסעודה משניות מסכת סוכה.

יד) לימוד במסכת סוכה כדי לעסוק בסוכה כל השנה

בס' עשר צחצחות (מערכת ו' אות ו') כתב: שמעתי שצדיקי דורו אמרו על רבינו נפתלי מראפשיץ זצ"ל כי נשמתו היה מן מצות סוכה בתורה, ובאמת היה עוסק כל השנה במצות סוכה, ובכל יום היה עושה איזה עבודה בסוכה שלו, ביום אחד הי' נועץ יתד בסוכה, יום אחד למד במסכת סוכה, וכה משפטו כל ימי חייו, ועל כל פנים כל יום מימות החמה הי' מזכיר השם סוכה, וסיבב דיבוריו עד שבא לדבר מהסוכה.

טו) ילד בן ח' ידע מסכת סוכה בעל פה

בס' תולדות אדם כ' דכאשר הי' ר' שלמה זלמן מוילנא (אחי ר' חיים מוואלאז'ץ) בן שמונה שנים, הלך אל בית הספר עם נעדים דבים אשר כגילו, הוא למד מסכת סוכה, והם למדו מסכתות אחרות, כל אחד לפי השגתו ומדריגתו, והילד הזה הי' בכל עניניו הנפלאים כמעייין המתגבר מאליו, לא בעזרת רב ולא במצות אבותיו, כי אם מרוח חפץ פנימי אשר סער בקרבו תמיד לדעת את ה' ותורתו התמימה, ויהי כאשר ראה הרב את הילד שהוא שוקד תמיד על דלתי למודו, והשקט לא יוכל, שם אל לבו לנסות אותו, כמה הוא יודע בעל פה ממשנתו, ובהתאסף אליו הרב עם אחוזת מריעיו לנסות אותו, המה ראו כן תמיה לראות ולשמוע את אשר לא האמינו, מלבד שהיה יודע מסכת סוכה בעל פה מראשה לסופה, היו כל המסכתות שלמדו הנערים בבית הספר מראשם עד סופם חרותים על לוח לבו ושגורים על לבו כנתינתם מסיני.

טז) לגמור מסכת סוכה בחג הסוכות

בס' מעגל טוב להחיד"א כתב בשנת תקל"ז: קבלתי על עצמי בלי נדר וכו' ובחג הסוכות לגמור כל מסכת סוכה וכו'.

יז) לימוד מסכת ביצה בין פסח לעצרת

בס' מזכרת פאקש (ח"ב עמ' 83) כתב: דמנהגו של ר' אפרים פישל סופר ז"ל הי' ללמוד מסכת ביצה בין פסח לעצרת.

יח) לימוד ביצה וחגיגה בערב שבת ויום טוב וראש חודש

בסוף ספר צבי וחמיד (מנהגי קודש סדר היום והלילה אות יב) כתוב על הרה"ק מליסקא זצ"ל דבשחרית אחר התפילה כשהיה מעוטר בטלית ותפילין, למד בכל יום דף גמרא אחד עם פירש"י על הסדר, ובערב שב"ק ובראש חודש ובערב יו"ט למד מסכת ביצה או חגיגה וכדומה על הסדר ובסוף ימיו למד בכל ימות השבוע מסכת בבא מציעא.

יט) לימוד בכל יום טוב מסכתות ביצה וחגיגה

בס' זכרון יהודה (אות קמב) כ' דמנהגו של מהר"ם א"ש הי' ללמוד בכל יום טוב מסכתות ביצה וחגיגה.

כ) ללמוד ביצה וחגיגה בשעת הסעודה ומסכת כלה בדרך

בס' אגרת ר' זכרי' מנדל (אות כ') כ' דטוב ללמוד מסכת אחת בעל פה ולשנותה תמיד, ומה טוב לו לחזור אותה בכל יום, וגם טוב לו לאכילה, שעל ידי זה תהי' סעודת מצוה, וכן הי' מנהגו של אבד"ק פראנקפורט דמיין (ר' פנחס הלוי הורוויץ בעל הפלאה) שנהג ללמוד מסכתות ביצה וחגיגה בעל פה, ובעת שהי' נחוץ לדרך היה חוזר מסכת כלה כולה בעל פה.

כא) ילד בן ז' סיים מסכת ביצה

בס' תולדות משה (שבסוף ספי' פרדס משה, עמ' ה) כתב על החת"ם סופר שבהיותו כבן שבע שנים כבר היו שגורים על פיו כמה מסכתות גם ידע כבר לחדש חידושים לאמיתיה של תורה, וכשסיים מסכת ביצה בימים ההם נתכבד באמירת "הדרן" כנהוג, בשכלו החד והשנון חיבר ועשה לילאות לקשר סוף המסכת לתחילתה, בחריפות רב העלה ציצים ופרחים, וחידש חידושים עמוקים, תופשי התורה השתוממו למשמע אזנם, והדי ה"הדרן" התפשטו חיש מהר בכל העיר עד כי היו לשיחה בפי כל, עיי"ש עוד. ועיין שם עוד בדף ס' שפעם רצה ללמוד עם תלמידיו פרק איזהו נשך במס' בבא מציעא אבל תלמידיו בקשו ממנו

ללמוד מסכת ביצה, ואמר להם נצחוני בני נצחוני, אבל זאת אומר לכם כי לא בחרתם לתועלתכם, כי יותר הי' לכם לתועלת בפרק איזהו נשך.

כב) ילד בן יא שנה סיים ששים פעמים מסכת ביצה

בס' שיח זקנים (ח"ד עמ' קמו) סיפר ר' משה יוסף פאשקעס שכשהגאון ר' שמעון סופר מערלוי הי' בן י"א שנה כבר חזר על מסכת ביצה ששים פעמים והלך רגלי עם עוד כמה בחורים לסארדהעל ונבחן על המסכת אצל הגאון ר' יהודה אסאד ז"ל.

כג) לימוד מסכת ביצה בליל שבועות

בס' זכרון יהודה (אות קס) כ' דמנהגו של מהר"ם א"ש הי' ללמוד משניות מסכת ביצה בליל התקדש חג השבועות, ולא הי' מאריך על השלחן, כדי לילך לבית המדרש ללמוד התיקון כנהוג, והמשניות אמר אותם הוא לבדו עם פירוש המשנה ושאר האנשים שומעין, ולא הי' מקפיד אם לא גמר כל הלימוד בלילה, רק שיהיה הלימוד במתון ולא בחפזון.

כד) ילד בן ח' שנה סיים כל מסכת ביצה בליל שבועות

בס' אגרות משה בהקדמה (מאן מלכי דבנן או"ח ח"ה עמ' 9) כ' שם על הגאון ר' משה פיינשטיין ז"ל שהי' מפורסם בין ילדי אוזדא בשקידתו בלימוד התורה, וכשהי' בן שמונה או תשע שנים למד אתו אביו בליל שבועות את מסכת ביצה כולה! לזכר ודמיון למה שעשה הגר"א בילדותו (כמדומה לי שהכוונה שהגר"א למד בהיותו ילד קטן כל מסכת זבחים ומנחות בליל שמחת תורה) והדבר הי' לפלא בעיני תושבי העיירה לא רק מצד יכולתו של הילד אלא גם מצד הזמן ותשומת הלב שאביו השקיע בו, ליל שבועות זה הטביע בו רושם עז והי' אחד מיסודות שאיפתו לגדולה בתורה. (עיי"ש עוד שבהיותו בן תשע סיים את כל הגמרא מסדר נזיקין, ובהיותו בן אחת עשרה סיים גם סדר נשים!).

כה) לימוד מסכת ראש השנה בליל ראש השנה

בס' זכרון יהודה (אות קצב) כ' דמנהגו של מהר"ם א"ש הי' ללמוד בליל ראש השנה בשעת הסעודה משניות מסכת ראש השנה.

כו) מסכת תענית כעולם הבא מסכת

בס' שיח שרפי קודש (ערך תורה אות עד) כתב: שמעתי מחסיד ישיש אחד שהרה"ק מקאצק זצ"ל אמר להרה"ג ר' זעליג משרענצק זצ"ל שנכון לאיש אשר יהיה בקי במסכת אחת בעל פה, כי לפעמים נצרך זאת, והרב הנ"ל התחיל ללמוד מסכת תענית, ופתאום נתהווה סגי נהור ל"ע, ושלח להרה"ק מקאצק להזכירו,

ואמר לו הרה"ק מקאצק: מדוע לא התחלת להתעסק וללמוד מסכת בבא בתרא ואז היה לך זמן גדול לראות...

כז) ללמוד מסכת תענית מסוגל לגשמים

בס' לקוטים יקרים (שבסוף ספר ספורים ומאמרים יקרים מערכת י"ד אות א' ע"מ ס') כתב בשם הרה"ק ר' יצחק יואל מקאנטיקזאווע זצ"ל שאמר שבעת עצירת גשמים טוב ללמוד מסכת תענית וזה מסוגל לגשמים, דדרשו חז"ל על הכתוב דובר שפתי ישינים, דכשמזכירין איזה מאמר של הצדיקים [המדבר בענין גשמים] אזי שפתותיו דובבות בקבר, ונחשב לפני הקב"ה כאילו בעל המאמר עומד עכשיו ומתפלל, והשי"ת עושה רצונו ונותן גשמי ברכה.

כח) סיים כל מסכת מגילה בליל פורים

בס' שיח זקנים (ח"ד עמ' קנה) סיפר ר' משה יוסף פאשקעס ששמע מהגאון ר' שמעון סופר מערלוי שבהיותו בחור צעיר הלכו כל אנשי עיר פרעשבורג בליל פורים לקיים שמחת פורים, והוא לקח כסא קטן וגר וישב ללמוד וסיים בלילה זו כל מסכת מגילה.

כט) לימוד מסכת מועד קטן בחול המועד דבר בעתו מה טוב

בכף החיים (סי' תכ"ט סק"ו) הביא בשם השל"ה הקדוש (מס' פסחים), דבחול המועד ראוי ללמוד מסכת מועד קטן, דבר בעתו מה טוב, כי יש בה דיני חול המועד.

מדר נשים

ל) מסכת כתובות עם השיטה מקובצת

בס' שיח זקנים (ח"ב עמ' שפ"א) סיפר ר' יוסף שטייכל ששמע בטארניפאל, שבימי חורפו של הגאון מטארניפאל כבר זכר בעל פה כל מסכת כתובות עם השיטה מקובצת.

לא) בישיבות בבל לא למדו הרבה מסכת נדרים

מס' נדרים לא נלמדה הרבה זמן בתקופת הגאונים כמובא בהלכות פסוקות מהגאונים (סי' קכב) בשם רב נטרונאי גאון: "וששאלתם יכולין הציבור להתנות בראש השנה וביום הכיפורים כל נדרים שנודרין משנה זו לשנה האחרת, תשובה: נדרים אין נשנית בשתי ישיבות (בבבל) היום יותר ממאה שנה, וכך אמר רבי יהודאי גאון נהורא דעלמא, דאנן לא גרסינן נדרים ולא ידעינן לאסור ולהתיר בה.

וכן בהקדמה לספר אוצר הגאונים על מסכת נדרים כתב דבישיבות בכל לא למדו מסכת נדרים ולא עסקו בהלכות אלו, ולכן לא רצו הגאונים לטפל בעניני הפרת והתרת נדרים.

לב) ללמוד נדרים עם פירוש הר"ן מבטל קליפת עמלק

בזמירות רמזי דחכמתא (עמ' נג על הקטע בהלו נרו עלי ראשי) כתב בשם האבני נזר שאמר שעל ידי לימוד מסכת נדרים עם הר"ן מבטלים קליפת עמלק שהוא עקמיות, והר"ן הוא ישרות, ובלמוד ר"ן מבטל עקמומית של עמלק. ומוסיף שם דיש לרמז בהזמר "כי ה' יאיר נר" שהשי"ת מאיר לאדם, אמתי "בהלו נרו" על ידי לימוד הר"ן, שבזה יש לו שכל הישר, "עלי ראשי" עם הרא"ש, אז הוא כלי מוכן לקבל האורות.

לג) ללמוד מסכת נזיר בקשר להיות למדן

בס' ימי מלך (ח"א עמ' 168) מסופר: בילדותו לקח אביו של הרוגאטשובער ר' פישל רוזין ז"ל, את בנו הרוגאטשובער עמו לראות את פני אדמו"ר ה"צמח צדק". הרבי בירכו בלמדנות ואף הורה לו ללמוד מסכת נזיר. כשיצאו האב ובנו מחדרו של הרבי, שאל הילד - שה' אז בן חמש או שש שנים - את אביו, מהו הקשר בין הברכה להיות למדן וההוראה על לימוד מסכת נזיר, הרי למדנות פירושה לדעת את כל חלקי התורה ולמה דווקא מסכת נזיר. האב לא ידע מה להשיב, אך הילד - לאחר דקות ספורות של מחשבה - קרא ואמר: הרבי רוצה שאהיה נזיר, וכדי להיות נזיר צריך ללמוד מסכת זו, וכך תקויים בי ברכתו בלמדנות, ואילו ח"ו לא אציית לא אהיה למדן. (ואכן כידוע לא נתן הרוגאטשובער ז"ל שסיפרו את שערות ראשו כל ימי חייו, ע"כ).

לד) למד מסכת נזיר ביום אחד עם כל המפרשים

עיין להלן באות נד שבחור אחד מתלמידי ישיבת חכמי לובלין למד ביום אחד את כל מסכת נזיר על כל מפרשיה.

מדר נזיקין

לה) לימוד מסכת בבא קמא קודם למסכת שבת

המגיד ר' חיים שמואלביץ ז"ל אמר דפעם אחד סיפרו לר' ישראל סאלאנטער על איזה אנשים שהתחברו יחדיו ללמוד מסכת שבת, על כך אמר שהיו צריכים להתחיל במסכת בבא קמא, ללמוד את אשר צריך להיזהר במילי דניזקין.

לו) ללמוד בבא קמא עם נערים מתחילים

המגיד ר' חיים שמואלביץ ז"ל סיפר שר' ישראל סאלאנטער הי' דורש ללמוד עם הנערים מסכת בבא קמא, כדי להשריש בלבם את החובה לשמור את עצמו ורכושו מלהזיק לזולת, מפני שקשה להחדיר לתודעת האדם שאם רק רכושו הזיק ולא הוא עצמו, שחייבים לשלם, לכן טוב ללמוד עמם כשהם קטנים.

לז) לימוד מסכת בבא קמא בשביל נוטריקין

בס' שבחי אמת (שבסוף ספר אמת ויצבי ח"א עמ' רצד) כ' בשם הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצוק"ל שסיפר, כי פעם אחת בא הרה"ק ר' ברוך ממעזיבוז מבית הספר לביתו, ושאל אותו זקינו הבעל שם טוב הק': איזה מסכת אתה לומד? אמר לו "מסכת בבא קמא", שאל אותו הבעש"ט: מפני מה אתה לומד דייקא בבא קמא. אמר לו הרה"ק ר' ברוך מחמת כי "בבא קמא" ראשי תיבות ב'רוך ב'ן א'דיל ק'דוש מ'בטן א'מו.

לח) לימוד מסכת בבא מציעא תמיד

עיין לעיל באות י"ח שהרה"ק מליסקא זצ"ל למד בסוף ימיו בכל ימות השבוע רק במסכת בבא מציעא.

לט) כדאי להיות בקי אפילו במסכת מכות

בס' שיח זקנים (ח"א עמ' שנג) סיפר שהגאון ר' מאיר אריק ז"ל אמר: אז מען האט איין מסכת גוט אין די האנט, קען מען זיך ארומירן אין גאנץ ש"ס, אפילו מסכת מכות.

מ) לימוד מסכת שבועות בימי העומר

בס' זכרון יהודה (אות קמו) כ' דמנהגו של מהר"ם א"ש הי' ללמוד בכל יום מימי העומר דף אחד ממסכת שבועות (שיש בו מ"ט דפים כמנין ימי הספירה).

מא) מסכת שבועות הוא לימוד לכל

בס' שער האותיות (שבסוף ספר רזא דעובדא-קרעטשניף) מסופר שמפורסם אחד הר"ר עזריאל ע"ה בנעוריו כשלמד בעיר חוסט אצל הגה"ק המהר"ם שיק ז"ל, חשקה נפשו פעם ללכת לעיר בושטינא אל הרה"ק ר' מרדכי מנאדבורנא זצ"ל (כידוע אשר בסוף ימיו התגורר שם), ובקיבוץ חברים יצא רגלי לעיר בושטינא. וכנהוג בכמה ישיבות במדינת הגר, הי' גם בשיבתם בחורים מופלגים בתורה, אשר עשו לעצמם חבורה, בשם "חבורה חריפות", שחוי' משיעורי הישיבה, למדו לעצמם סוגיות ופלפולי הש"ס, והי' להם בחור אחד שהי' תלמיד חכם שהי' להם לראש החבורה, והי' בלכתם בדרך לבושטינא,

ועמם ראש החבורה, וכמובן שדיברו ביניהם דברי תורה, וראש החבורה דיבר בפרטיות עם כל אחד ואחד מעניני הסוגיא שהוא לומד, לבאר ולברר לכל אחד ואחד ספיקותיו וקושיותיו בלימודיו ובתוך כדי כך שאל את הר"ר עזריאל ג"כ באיזה סוגיא שעוסק הוא כעת, ענה לו ר' עזריאל שהיות כעת הוא בין פסח לעצרת ולמסכת שבועות יש מ"ט דפים כמנין ימי הספירה לכן לומד הוא מסכת שבועות, וכשמוע זאת ראש החבורה ענה לו בקול צעקה ובריתחא, וכי בחור צריך ללמוד מסכת שבועות, מסכת שבועות הוא לזקנים שאין בכוחם עוד ללמוד בחריפות, בחור צריך ללמוד סוגיות בעמקות וחריפות, ולא לבטל זמנו בזה, והרה"ח ר' עזריאל שמע חרפתו ולא השיב דבר. בשעות אחרות הגיעו למחוז חפצם לעיר בושטינא, וכשנכנסו לביהמ"ד של הרה"ק מנאדבורנא, שמעו שהרה"ק עדיין לא התפלל תפילת שחרית, והגם שלא הרהרו אחריו ח"ו, עם כל זה חשקו לדעת סיבת דרכו בקודש שמתפלל כ"כ באיחור זמן, והנה לא עבר זמן רב משחשבו זאת, לפתע נשתררה דממה בביהמ"ד, והרה"ק פתח את הדלת של הביהמ"ד ואמר אל הקהל: עוד מעט והנני נכנס להתפלל, ולא עבר זמן רב ונכנס לתפילת שחרית, אולם פתאום באמצע התפילה שלפני "הודו" הפסיק הרה"ק ופתח פיו בחכמה ואמר בזה"ל: הנה כשהרכבת (באן) עומדת לצאת לנסיעה ארוכה, ורוצים שהרכבת תגיע למחוז חפצה ללא כל תקלות מוכרחים למלאותה היטב בגחלים בוערות, כדי שיספיק לכל אורך הדרך, כי באם לאו יכולה הרכבת לעצור באמצע הדרך מחוסר גחלים. והנה כבר הי' להם תירוץ מספיק על איחור תפילתו. ועוד המה משתוממים על שהרה"ק הרגיש מחשבות לבם, פתאום פתח הרה"ק פיו בקול אדיר וחזק בזה"ל: וכי מסכת שבועות הוא רק לזקנים, כל יהודי צריך ללמוד מסכת שבועות. והבחורים הללו עמדו מבוהלים ומשתוממים מגודל רוח ה' המדבר מתוך פיו הק', ואחר התפילה כשנגשו הבחורים הללו לקבל ממנו ברכת פרידה, אמר בפרטיות להרה"ח ר' עזריאל: תמשיך בלימודך מס' שבועות!

מב) לימוד עדיות סגולה לחולי דכאון ונכפה ר"ל

הגה"ק ר' גרשון חנוך העניך מראדזין זצ"ל היה נוהג ליתן סגולות שונות לרפואה, ולחולי דכאון ונכפה היה נותן סגולה להדליק בערב שבת נר שמן וללמוד מסכת עדיות.

סדר קדשים

מג) לימוד מסכתות קדשים וטהרות

בס' זכרון יהודה אות כ"ו כתב דמנהגו של הגאון המהר"ם א"ש הי' שבלילה הי' תחלת למודו משניות, ורוב לימודו הי' בסדר קדשים וטהרות.

מד) לימוד בסדר קדשים מכפר עוונותיו של אדם

בס' לקוטי תורה מבעל התניא (פ' קדושים עה"פ והדרת פני זקן) כ' וז"ל עכ"פ לפחות יש תשלום לקנות ולחזק במוח הזכרון שבנפשו, ה' חומשי תורת משה אשר כתב מפי הגבורה, שהן שורש כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה, כנודע שרבי עקיבא ה' דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, רק שהן בעולם גדול בעלמא דאיתכסא, ומעלמא דאיתגליא היא התורה שבעל פה עכ"פ לפחות יקנה ויחקק סדר קדשים הנקרא חכמה בדברי רז"ל, ומכפר עוונותיו של אדם כמ"ש האריז"ל.

מה) ללמוד סדר קדשים בימי התענית

בס' אבן השם הביא דברי ר' חיים ויטאל ז"ל שכתב (שער רוח הקודש דף ז' ע"א) וז"ל: גם יקרא באלו הימים (שמתענים בהם) משניות סדר קדשים שהם דיני הקרבנות, ויחשוב כאילו הקריב הקרבן בזמן שבית המקדש ה' קיים.

מו) לימוד זבחים בשעת הסעודה שוחט כל המקטרגים

בס' יפה ללב (או"ח סי' קנה אות ג' בקונטרס אחרון) כתב: מה טוב אם ילמוד על השלחן בכל סעודה פרק אחד ממסכת זבחים כיון דעכשיו שלחנו של אדם במקום מזבח, וכן מצאתי בספר דרך צדקה (ח"ב דף צא סוף ע"ב) שראה בספר אחד דיש ללמוד במסכת זבחים בשלחן מטעם הנזכר כי השלחן במקום מזבח, ואירע מעשה באדם אחד שה' מנהגו כך ללמוד בשלחן במסכת זבחים, והראו לו בחלום איך כפיתו להמקטרגים ושחטו אותם לפניו, ובכן מנהג טוב הוא ללמוד על שלחנו במסכת זבחים ואם אין לו ספר משניות, ילמוד פרק איזהו מקומן שהוא מצוי ביד כל אדם בסידור התפילה, ואם הוא חכם ילמדנו עם פירוש הרב מברטנורא אפילו רק משנה אחד, כי טוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה.

מז) סיים מס' בכורות במשך יום מימי החורף

בס' שיח שרפי קודש (ערך ר' אברהם מסוכוטשוב אות ה) פעם אחת אמר האדמו"ר מסוכוטשוב זצ"ל להר"ר יעקב אהרן אבד"ק קאנסטאנטין איך שבעדו בילדותו למד מסכת בכורות עם הר"ט אלגאזי במשך יום מימי החורף, שאז הימים יותר קצרים.

מח) לימוד מסכתות כתר"ס מחמשה עשר באב

בס' תפארת משולם (פרק ט עמ' שפה) כ' דהרה"ק ר' משלם יששכר אשכנזי מאלעסק סטאניסלאו, ה' נוהג מיום חמשה עשר באב ואילך ללמוד מסכתות

כתר"ס, דהיינו כריתות תמורה ראש השנה יומא סוכה, שלימוד במסכתות אלו הם "כתר"ס בפני הפורעניות" ולכן בחר במסכתות אלו.

מט) לימוד מסכתות כתר"ס בחדשי אלול ותשרי

בס' תולדות רבינו יחזקאל כ' דמנהגו של בעל מראה יחזקאל מדעעש ז"ל היה ללמוד מסכתות כתר"ס דהיינו: כריתות, תמורה, ראש השנה, יומא, סוכה בחדשי אלול ותשרי, ולכן לא נטל חלק ללמוד בהקלויז מיד לאחר חתונתו, לפי שה' אצלו לחוק ולא יעבור עוד מימי בחוריו, וכאשר עברו שבעת ימי המשתה שלו ה' חצי אלול, וה' טרוד מאוד ללמוד מסכתות אלו, ובהקלויז למדו איזה סוגיא עפ"י הרב הגאון דשם, וה' מוגבל שבשמיני עצרת ידרוש אחד מבני החבורה כנהוג, וכשה' ג' ימים לפני שמיני עצרת בא חתנו ז"ל בחדרו ומצאו שלומד מסכת סוכה, ושאל אותו מדוע אינו לומד הסוגיא אשר למדו בהקלויז, אשר בעוד ג' ימים ידרוש בה אחד מבני החבורה, והשיב לו המראה יחזקאל "תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם" ומסכתות אלו הם תדיר אצלו ללמוד בעת הזאת וכו'.

נ) קיבל עליו ללמוד בכל יום כל מסכת תמיד

בס' דרך חיים (לבוב, תרצ"א דף לב ע"א וע"ב) כתב הרב מנחם די לונזאנו וז"ל: חיבורי הקטן שקראתי "עבודת מקדש" והוא סדר עבודה לאמרו בכל יום כעין סדר עבודה של יום הכיפורים, לכן אזרתי כגבר חלצי ועשיתי כן גם אני סדר עבודת התמיד, והזכרתי בו כל העבודות כולם על הסדר בלשון צח וקצר, אשר בחיי ראשי, אילו יצא החיבור ההוא מתחת ידי רבינו האי ז"ל אע"פ שלא ה' מוסיף או גורע אות אחת, ה' נחשב בעיני עמנו לדבר חשוב מאוד, והיו מרגילים עצמם לקרותו בכל יום וכו', לא כמו שראיתי בשאלוניקי אחד מן המפורסמים בחסידות שכשראה חיבורי הכיר מעלתו ולא יכול להכחיש שהוא מצוה רבה לאומרו בכל יום, מ"מ אמר לי לפי שראיתי חבורך קבלתי עלי לקרוא בכל יום כל המשניות ממסכת תמיד וכו'...

סדר טהרות

נא) הקדיש חמשה ועשרים שנה ללימוד סדר טהרות

בס' ישראל ואורייתא (עמ' מו) הביא גודל עמלות בתורה הק' של הגאון בעל חזון איש, שבצעירותו התייגע בלימוד פרק ראשון של מסכת עירובין (16 דפים) במשך כל החורף (שה' שנת העיבור) 14 שעה בכל יום ויום, ועל לימוד סדר טהרות הקדיש 25 שנה, ומשנה ראשונה של מסכת מקוואות (שש מעלות) למד ג' חדשים רצופים 15 שעה בכל יום.

נב) לימוד מס' מקואות ונדה בליל שבת
בס' זכרון יהודה (אות צא) כ' דמנהגו של מהר"ם א"ש הי' בליל שבת לאחר ברכת המזון ללמוד משניות מסכת מקואות ומסכת נדה ולמד משניות בעל פה, ואחד הי' שומע ממנו מתוך הספר.

שונות

נג) לזכור מסכת אחת בעל פה
בס' שיח זקנים (ח"ד עמ' רכט) סיפר ר' יעקב חנון שהרה"ק הדברי שמואל מסלאנים זצ"ל אמר להרה"ג ר' יוסף דוב קאסטעל: תלמוד מסכת אחת ותזכור אותה בעל פה, בכדי שעל הדרך והנך עומד בתחנת מסילת הברזל יהי' לך על מה לחזור.

נד) לסיים את כל הש"ס בעצם יום הולדת
בס' ניצוצי אור המאיר (עמ' ש"ח) כתב: באחת השנים בז' אדר יום הולדתו חילק הרב [ר' מאיר שפירא ז"ל] את כל הש"ס לששים בחורים בישיבה שקיבלו עליהם ללמוד ולסיים את כל הש"ס באותו היום, ביום אחד נשלם כל הש"ס בישיבת חכמי לובלין. כדוגמא לרמת התלמידים יצוין כאן אחד מהם מופלג בתורה ויראת שמים וחסידות צדופה, ר' חיים לייבוש ברגלס הי"ד מקראקא, שלמד דאותו ז' אדר את כל מסכת נזיר על כל מפרשיה.

נה) לשנן ששה סדרי משנה בעל פה
בס' קיצור של"ה (דף צט) כ': אשרי הזוכה למשנה שיהיו ששה סדרי משנה שגורים בפיו, ואז עושה סולם שתעלה נשמתו למדריגה גדולה ורמה, וסימנך משנה אותיות נשמת. ובס' יפה תלמוד (לר' יצחק פלאג' ח"ג דף קכח) הוסיף: וכך אמרו על רבינו הקדוש ר' חיים אבואלעפיא בעל ספר עץ חיים זיע"א שהיו ששה סדרי משנה מרגלא בפומיה.

נו) לקבל ללמוד מסכת בעת צרה
בס' קרבן נתנאל על הרא"ש (סוף יומא פ"ח סי' כ' סק"מ) כ': מצוה לנדוד בעת צרה לקבל עליו בנדר ללמוד מסכת פלוני או תענית או צדקה ומאז ועד עולם כל ימי היותו על האדמה.

אוצר החכמה

הרב דוד שפיצטער שליט"א
מח"ס למען ידעו ומעלות המסכתות

אוצר החכמה

בענין לימוד מסכתות שונות ובזמנים שונים וסגולתן (ד)* (הוספות לקונטרס מעלות המסכתות)

אוצר החכמה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

סדר זרעים

מס' ברכות בעל פה, כדי לעסוק בו תמיד

(א) בס' וצוה הכהן (פי"ג) כ' שמנהגו של הגה"ק רא"ש מאוסטראה – בעל וצוה הכהן – הי' שקבע לו חק והרגיל על לשונו מס' ברכות בעל פה. וכ' שם הטעם: "אשר בעת שכבי, אני קובע רעיוני להרהר על איזה דברי תורה, ובכדי לזרוזי נפשאי לבל אהיה מפנה לבי לבטלה בעת שלבי פנוי מעסקי פרנסה ומשאר עסקי עולם, ואני משתעשע בה בעת הטיול ומדי לכתי בשוק. ופעם אחת נפל ברעיוני על משכבי בעת שינתי שחזרתי בחלום כמה דפים מהגמרא ברכות".

מסכת ברכות – סגולה להנצל מכעס

(ב) בס' שיחות קודש מהרה"ק ר' אהרן ראטה זצ"ל (דף נג) כ' וז"ל: ודעו בני כי גם לימוד מסכת ברכות מסוגל להנצל מכעס ורומז לדבר מש"כ (תהלים פד) גם ברכות יעטה מורה, מורה רומז אל הכעס, ילכו מחיל אל חיל, ע"י מסכת ברכות יכול ללכת מחיל אל חיל לתקן מדת הכעס.

לימוד מס' ברכות ושבת סגולה להתפלל בכוונה

(ג) בס' שער האותיות (עמ' כט הדרכה אות ו') כ' שהרה"ק מקרעטשניף זצ"ל אמר שהלומד מס' ברכות, סגולה הוא שיוכל להתפלל בימי החול בכוונה. והלומד מס' שבת סגולתו הוא להתפלל בשבתות בכוונה. והלומד בסה"ק נועם אלימלך סגולה לענוה, והספה"ק קדושת לוי מסוגל להתמתקת הדינים.

ללמוד מסכתות ב"ת, לחנוכת הבית

(ד) בס' לקוטי צבי (עמ' רסו) כ' בשם הרחיד"א ללמוד מסכתות ברכות, יום טוב (ביצה), תמיד, שר"ת שלהם ב"ת, לחינוך בית חדש.

✪ כבר הופיע על ידינו ג' מאמרים בקובצי "זרע יעקב" בענין זה וגם הוצאתי לאור קונטרס "מעלות המסכתות" מכל המאמרים ביחד עם הרבה הוספות. ועכשיו ניתוספו לי בעזרה"ת עוד כמה מאמרים בענין זה, והיות שהם לתועלת גדול להלומדים, בראותם חשיבות וסגולת כל מסכת ומסכת, לכן אציגם כאן.

מסכת ברכות – תיקון גדול לנפש

(ה) בס' שיחות קודש מהרה"ק ר' אהרן ראטה זצ"ל (דף נז) כ': בחרתי לעצמי לחזור תמיד במסכת ברכות אשר הוא תיקון גדול לנפש, כי הוא תיקון על מאה ברכות, תפילה, קריאת שמע וברכת המזון.

אוצר החכמה

לנוח קצת על ידי מסכת כלאים

(ו) בס' בקדושה של מעלה (עמ' עד) כ' על כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל שהעיד על עצמו: "בקטנותי בר ארבע וחמש שנים, כאשר בקשתי לפוש קמעה, אחר שהארכתי ללמוד, לקחתי משניות סדר 'זרעים', שקעתי בפרק ערוגה עם פירוש הר"ע מברטנורא, כך החלפתי כח. לכשבגרתי לגיל שמונה ותשע שנים, הייתי נח ע"י עיון בפירוש התי"ט על פרק זה. בשנים שלאחר מכן, בהיותי כבר י"ב י"ג שנים, פניתי לנוח עם פרקי הרמב"ם בהלכות קידוש החודש. אולם "לשחק"? את זאת לא הבנתי כלל, מהו התאוה בזה?..

סדר מועד

שילמוד חתן מס' ברכות שבת וקידושין קודם חתונתו

(ז) בס' בישרון מלך (עמ' קמד) כ' שפעם אחת נכח הרה"ק מלעלוב זי"ע במסיבת אירוסין של אחד מחסידיו, בעת שחתמו על שטר התנאים ביקש הרה"ק את השט"ף להתדהמת כולם הוסיף בשולי התנאים בכתב ידו: "החתן מתחייב בלי נדר ללמוד עד החתונה במסכתות ברכות שבת וקידושין". במהלך ימי האירוסין, ביקר החתן הרבה פעמים בביתו של הרה"ק הנ"ל, והרה"ק הי' עוקב אחריו בעינא פקיחא האם נאמן הוא להתחייבותו, ואף בתן אותו לראות אם אכן למד היטב בעיון מס' הנ"ל. והדגיש שאין שום הנחות וויתורים על דף אחד או עמוד אחד או אפילו על שורה אחת משלש מסכתות הנ"ל.

לגמור מס' שבת ביום השבת

(ח) בסידור של"ה (סעודות שחרית תיקון יב) כ' וז"ל: שבת נוטריקין ש'בת ב'שבת ת'גמור, ר"ל מס' שבת תלמוד עד גמירא, ותקרא ח' פרקים לכל סעודה.

מסכת שבת – סגולה גדולה לזכרון

(ט) בס' אמרי ברוך (לשבת קודש עמ' יד) כ': איש אחד בא בקובלנא לפני כ"ק [בעל אמרי ברוך מוויזניץ] ז"ל בהיות שכל מה שהוא לומד הוא שוכח, ואמר לו: לכה איעצך, שקוד על מסכת והלכות שבת. ואמר דעצה זו מרומזת בזמר כל מקדש, כי שם נאמר זכרו תורת משה, שתוכלו לזכור ולא לשכוח על ידי אשר במצות שבת גרוסה.

לימוד מסכת שבת - כ"מסכת עולם הבא"

(י) פעם אמר כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל להרה"ח ר' יעקב גרשון ראזענפעלד ע"ה שילמוד מסכת שבת כעולם הבא מסכת. (בחדר הקודש)

על ידי לימוד מס' עירובין מניחין לנשמתו לילך בכל ההיכלות

(יא) הרה"ק מצינעשנוב זצ"ל אמר בענין גודל החשיבות בשמים ללימוד מס' עירובין, משל למה הדבר דומה, בכל מדינה ומדינה יש חומות ושערים ליכנס לתוך המדינה, וכדי ליכנס לתוך המדינה צריכין להביא 'פאס', ועי"ז מניחין אותו השומרים ליכנס להמדינה. ואם אין לו 'פאס' יש לו עצה ליתן שוחד להשומרים. וכדבר הזה הוא גם בעולם העליון לאחר מאה ועשרים שנה, אין מניחין לו לילך לכל ההיכלות אשר ברצונו לילך לשם, רק המלאכים הממונים מבקשים ממנו 'פאס' היינו תורה ומצוות ומעשים טוב שיעשה בעולם הזה. ואם אין לו 'פאס' הנדרש לו, אין מניחין אותו לילך. אולם, יש לו עצה ליתן שוחד לאותן המלאכים. והשוחד הוא לימוד מס' עירובין, היינו שהאדם שלמד בעולם הזה מס' עירובין, מניחין לו לילך בכח מס' זו בכל מקום והיכל שרוצה לילך.

מסכת עירובין - מגא ומצלא

(יב) בס' אורחות רבינו (לבעל הקהלות יעקב עמ' ריד) כ': סח מרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל שמרן החזון איש זצ"ל סיפר לו, כי בהיותו במינסק בזמן מלחמת העולם הראשונה, הלך פעם לטייל ברחוב ולפתע חסמו אנשי הצבא את הרחוב משני צדדיו ובדקו את ניירותיהם של האנשים הנמצאים במקום. להחזון איש לא הי' כל מיסמך, ועונשו של כזה הי' חמור מאוד. החזון איש הלך כדרכו ועבר על פניהם של מחסומי הצבא ואין איש שם על לב כלל. וסיים החזון איש: "הייתי בטוח בה' שלא יאונה לי כל רע ואעבור בשלום, משום שסיימתי אז ללימוד מסכת עירובין בעיון".

ללימוד מס' עירובין מסוגל לחשוכי בנים

(יג) בקונטרס גמרא גמור כ' שלפני הרה"ק בעל 'בני שלשים' מקאסאן זצ"ל בא יהודי חשוך בנים ל"ע, אמר לו הרה"ק הנ"ל שילמוד מסכת עירובין שהוא סגולה להיפקד בזש"ק, יעו"ש לשונו.

וראוי לציין למה שמואב בספר דברי יחזקאל החדש שהרה"ק משינאווא זי"ע הורה לאברכים שלא זכו לזש"ק שיתעסקו בתיקון עירובין בעירם, ונוושונו.

למד מס' פסחים קודם פסח והמשיך בשנה הבא

(יד) בקובץ בית אהרן וישראל (שנה יב - גליון ג - אות יא) כ' שמנהגו של הבית אהרן מקרלין הי' ללימוד מסכת פסחים קודם פסח, ולשנה הבא התחיל ממקום שפסק בשנה שעברה.

דברי אגדה

תרלו

ללימוד מס' פסחים וחגיגה ערב פסח

(טו) בס' ירח למועדים (מועד חודש האביב אות קג) כ' בשם השל"ה וסידור האריז"ל: "נכון ללימוד אחר חצות מס' פסחים ויתפלל להקב"ה שיהא שיח שפתותינו חשוב כאילו הקריב קרבן פסח. ואם אפשר שישלים מס' חגיגה, מה טוב, ואם לאו יאמרנה בלילה קודם כוס ג'. ומנהג האריז"ל לקרות מס' פסחים ערב פסח ולכווין כנ"ל.

למד מס' פסחים ארבעים פעמים

(טז) בס' אלף כתב (אות צח) כ' שאחר פטירת המהר"ם שיק נמצא כתבים כמה פעמים למד כל מסכת, ונמצא כתוב שמסכת פסחים למד ארבעים פעמים.

מסכת פסחים כ"מסכת עולם הבא"

(יז) בס' פתגמין קדישין (טאהש - פרשת ואתחנן) כ' שהדברי חיים מצאנו זי"ע סיפר על אחיו הגדול הרה"ק ר' אביגדור מדוקלא זצ"ל, כי בחר לעצמו את מס' פסחים שתהא העולם הבא-מסכת שלו והי' חוזר עליה פעמים רבות, ופעם אחת כאשר הלך רגלי על הדרך לריזין להסתופף בצל הרה"ק מריזין, ובדרכו חזר בעל פה על מסכת שלו. ובאמצע הדרך שכח דיבור מדברי רש"י באיזה מקום במסכת, וזה גרם לו צער ועגמת נפש מרובה, ולא הי' לו מנוחה מרוב צער. ובתוך צערו נכנס לנוח קצת באיזה אכסניא שבדרך, ומיד כאשר נכנס לשם מצא על הרצפה דף קרוע של גמרא, וכאשר היטה עצמו להגביהו, וראה כי זהו אותו דף שכתוב בו אותו דיבור של רש"י אשר הוא שכח, כי סיבבו מן השמים שימצא שם דף קרוע, כדי שיוכל להמשיך בלימודו, והי' לו מזה שמחה רבה.

ללימוד מס' פסחים ויומא אצל הכותל המערבי

(יח) בס' אלה מסעי (למהר"ם חגיז - פרק ו') כ' על זקינו אבי אמו מוהר"ם גלאנטי זצ"ל שהי' הולך בערב פסח ובערב יום כיפור לכותל המערבי, אף שהיו לו חלונות מכונים לכותל המערבי, הי' הולך להכותל ולמד שם בערב פסח מס' פסחים, ובערב יום כיפור מס' יומא.

ללימוד מס' שקלים ומגילה בסעודת פורים

(יט) בס' כף החיים (סי' תרצ"ה סכ"ו) כ': ויש ללמוד [בסעודת פורים] משניות של מסכת שקלים שהוא מעניא דיומא ואחר הסעודה מס' מגילה.

ע"י לימוד מס' יומא ביום הקדוש, זוכים בדין

(כ) בסידור הראב"ן (כמנהג פולין ליטא ורייסין ומעריהן, נדפס באוסטראה שנת תקע"ז) כ' וז"ל: גודל חיוב הלימוד כל השנה זכרנו כמה פעמים, ובפרט ביום הקדוש הזה [יום כיפור]. ולפעמים מתעכבים מלהתפלל מנחה, לכן הצגנו פה משניות מס' יומא עם פירוש קב ונקי כדי שילמוד מס' זה, ועל ידי זה יזכה בדין. ואם ירצה ללמדה בליל יום הכיפורים או קודם שיאיר היום מה טוב, כיודע

תרל"ט דברי אגדה

מס' ראש השנה בראש השנה

מס' ראש השנה בראש השנה - סגולה נפלאה לזכות בדין
(כח) בס' לקוטי צבי (זיטאמיר) כתב: בליל ראש השנה יקרא ד' פרקים ממסכת ראש השנה והוא לפי סוד, וסגולה נפלאה לזכות בדין. (ובדפוס אמסטרדם כ': "וסגולתו להצלחה").

לימוד מס' ראש השנה בראש השנה, לזכות בדין
(כט) בסידור תפלה ישרה - ראדוויל כ': יזהר ללמוד קודם ברכת המזון בב' לילות [של ר"ה] ד' פרקים משניות דראש השנה וכו' ויזכה בדין בעזהשי"ת.

חוב ללמוד ראש השנה, יומא, סוכה בחודש אלול
(ל) בס' שם משמואל (שופטים דף קיט) כ' שכל המצוות ועניני חודש תשרי, הכל נכלל בלימוד של מסכתות ראש השנה יומא סוכה, ועל כן כל בעל נפש מחויב לגזור מעתותיו הספורות ולקבוע לימוד מסכתות הללו בימי אלול שהוא הכנה לחודש תשרי, הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו.

לימוד מס' תענית מסוגל להפסקת גשמים
(לא) בס' דברי הר"ב (זכרונות מהרה"ג ר' בנימין מנדלזון ז"ל גאב"ד קוממיות עמ' קצג) כ' שפעם אחת ביום ששי באו אל הרב בעלי השדות שעל יד מושב שפיר, ובקשה בפייהם, כי היות שיורדים גשמים כבר משך של שתי שבועות, ועלולים כל השדות להתקלקל, על כן מבקשים שיתפלל הרב ויבקש רחמים שיופסקו הגשמים. וענה להם הרב שאי"ה מחר ביום השבת יתפלל עליה, למחרת ביום שב"ק לפני קריאת התורה עלה הרב על הבימה ופתח הרב את הגמרא מס' תענית ואמר: היות שבחוץ יורד גשם וביקשו ממני שאתפלל שיופסקו הגשמים ולא יתקלקלו השדות ויהי' בזה קידוש שמו יתברך, על כן נלמוד את הגמרא במס' תענית המדברת בענין זה, והתחיל ללמוד את הגמרא ומשהגיע לתיבות "ונתפזרו העבים ונראתה השמש" באותו הרגע ממש חדרו קרני השמש מתוך חלוני בית הכנסת, ובגמר התפלה כבר הפסיקו הגשמים לגמרי ויהי' לפלא.

התחיל וסיים מסכת מגילה בתענית אסתר
(לב) בהקדמה לספר דברי יצחק כ' על הרה"ק מהרי"א מסוואליווע זצ"ל שכמה פעמים התחיל וסיים מסכת מגילה בו ביום ב"ג אדר וכו'. ובעת אשר עסק בעבודתו להטה אש סביביו, ולא יכלו לגשת אליו.

לימוד מס' מועד קטן בתשעה באב
(לג) בס' דברי חנה (תולדות דף צג) כ' שפעם הזכיר הגה"ק ר' יעקב לייזער מפשעווארסק זצ"ל איזה גמרא ממסכת מועד קטן לפני הרה"ק מקאלאשיץ, ונתחוורו פניו של הרה"ק מקאלאשיץ כי בגלילות ההם הי' נהוג

תרל"ח זרע יעקב

שהלילה מסגולת לתורה שבעל פה. (ונכון לציין שעל דף השער של הסידור כתוב לאמר: גם הדפסנו בו משניות מס' יומא עם פירוש קב ונקי באשר יוכל שאתו כל אדם באמתחתו וללמדה בימים נוראים, כיושב אוהלים כעובר דרך).

ללמוד בחג הסוכות, סוכה, חגיגה וביצה
(כא) בסידור תפלה ישרה ראדוויל כ': וילמוד בליל א' [של חג הסוכות] ה' פרקים משניות דמסכת סוכה, ובשאר הימים ובשמיני עצרת ילמוד מסכת ביצה וחגיגה.

מסכת סוכה - סגולה להנצל מכמה דברים
(כב) בס' סגולות ישראל (מערכת ס' אות יג) כ': סגולה, הלומד מסכת סוכה ואומר קדיש דרבנן, לא יגלה, ולא יקרה לו שום מקרה עם איש אלם וחמסן ואכזר, כל אותו החודש.

למד מס' סוכה בכל יום
(כג) בס' דרכי חיים ושלום כ' שמנהגו של המנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל הי' ללמוד בכל יום בבוקר קודם התפילה מסכת סוכה וכשסיים הי' חוזר חלילה.

ללמוד מס' ביצה בסעודות חג הפסח
(כד) בסידור תפלה ישרה ראדוויל כ': ילמוד בתוך הסעודה ביו"ט ראשון ואחרון [של חג הפסח] מסכת ביצה.

ללמוד מס' ביצה, ביכורים וחגיגה בחג השבועות
(כה) כ' בסידור תפלה ישרה ראדוויל (וכ"כ בסידור קול יעקב): בתוך הסעודה [של חג השבועות] ילמוד מסכת ביצה ביכורים חגיגה.

ללמוד מס' ביצה וחגיגה בחג השבועות
(כו) בס' לקוטי צבי (אמסטרדם) כ': מצאתי כתוב שיש ללמוד ביום טוב של שבועות משניות מסכת ביצה כי זאת המסכת נקראת מסכת יום טוב ושייכה לכל יום טוב, וכן מסכת חגיגה, וגם ממאמרי דמתן תורה במסכת שבת פרק רבי עקיבא. ועל זה אמרו כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם.

ע"י הלימוד במס' ביצה יחדש חידושי תורה בכל יום
(כז) בס' בן יהודיע (סוף מס' ביצה) כ' שהטעם שנקרא מסכת ביצה ולא מסכת יום טוב, לרמז שכמו התרנגולת דרכה להוליד ביצה בכל יום, כן הלומד מסכת ביצה יוליד ממנה חידושי תורה בכל יום, וכמו שמן הביצה נולד אפרוח, כן חידושי תורה חידוש נולד מחידוש.

למנוע מלמוד מס' מועד קטן המתעסקים בעניני אבילות, אחרי כן נחה דעתו ואמר: מסתמא למדת זאת בתשעה באב בשעה שאסור ללמוד ענינים אחרים.

לימוד מס' מועד קטן כדי לעצור מגיפה

לד) בס' מאיר עיני ישראל (ח"ב עמ' רלט) כ' על החפץ חיים שפעם קרה בעיירתו ראדן שכמה אנשים נפטרו בזה אחר זה תוך תקופה אחת קצרה. וקרא עצרה לבני הישיבה להתבונן על מה עשה ה' ככה ומה דרושים מהם, ועמד החפץ חיים ואמר: שמסכת מועד קטן באה לתבוע את עלבונה היות ובני הישיבות אינם לומדים מס' זו, והרי אבלים לומדים מס' מועד קטן ולכן נפטרו כמה אנשים כדי שילמדו מסכת מועד קטן.

אוצר החכמה

לימוד מס' חגיגה בליל פסח

לה) בס' נהרי אש - זעליחוב (עמ' קפ"ב אות נז) כ' שמנהגו של הרה"ק ר' שמעון מז'עליחוב זצ"ל הי' ללמוד מס' חגיגה בליל פסח בעל פה עד גמירא בליל שמורים, והי' נראה כי היו לו ענינים גבוהים בלימוד זה.

לימוד מס' חגיגה ג' פעמים - פוקח עורים

לו) בס' שפתי צדיקים כ' שחסיד אחד נסע להגאון ר' אליהו גוטמאכער מגריידיץ זצ"ל וא"ל שאביו פסק מלראות בעיניו. א"ל הגאון שילמוד מסכת חגיגה שלשה פעמים, וכן עשה אביו ולמד ג' פעמים מס' חגיגה ותיכף התחיל לראות.

ללמוד בג' רגלים מס' חגיגה

לז) בהקדמה לספר בית פנחס כ': ראיתי אצל רבותי חסידים מופלגים שלמדו מסכת חגיגה שלש פעמים בשנה בחג המצות, ובחג השבועות ובחג הסוכות.

התחיל וסיים מס' חגיגה קודם ההקפות בליל שמחת תורה

לח) הרה"ק מטאמשוב זצ"ל סיפר שמנהגו של הרה"ק מציעשנוב זצ"ל הי' להתחיל ולסיים מסכת חגיגה בליל שמחת תורה קודם הקפות. ופעם כאשר ישב הרה"ק מציעשנוב על שלחן חותנו מהר"י מבעלזא זצ"ל וישב ולמד שיעורו במס' חגיגה בחדרו, שלח חותנו לראות אם כבר סיים חתנו השיעור שלו במסכת חגיגה, והמתין מליכנס להקפות עד שסיים חתנו כל מסכת חגיגה.

סדר נשים

מסכת כתובות - סגולה לשלום

לט) בס' וידעת היום (עמ' קצט) כ' בשם האדמו"ר מבאיאן זצ"ל שאמר לחתן פעם אחת דלימוד הסוגיות הקשין שבמסכת כתובות מסוגלים להסיר התיגרא, דלית כתובה דלא רמי בה תיגרא.

למד מס' נדרים בכל שנה

מ) בסוף ספר מנחת נתנאל (תולדות נתנאל) כ' שבעל "קרבן נתנאל" הי' רגיל ללמוד בכל שנה הלכות שבת ומסכת נדרים, כי כן קיבל עליו בשעת הדבר שניצל ממנו.

הלמוד מס' נדרים ירגיש "טעם עולם הזה"

מא) בס' היא שיחתי (עמ' שמז) מסופר שפעם אמר הגאון רבי ישראל סאלאנטער שאדם הרוצה קצת עולם הזה, ילמוד מסכת נדרים.

ללמוד מס' סוטה בימי העומר

מב) בס' מנחה חריבה על מס' סוטה כ': שמעתי וראיתי כי נהגו העם ללמוד בהמשך ימי ספירה מס' סוטה, דחושבנא דדין כחושבנא דדין, דף ליום לכל ימי הספירה העליונה.

אוצר החכמה

לימוד מס' גיטין קודם החתונה מסוגל שלא יתגרש

מג) הגה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל גאב"ד ירושלים אמר פעם לחתן שידרוש פלפולו בגמ' מס' גיטין, שבאם ח"ו נגזר עליו שיתגרש אחר חתונתו, יקיים זאת מקודם ע"י לימוד מסכת גיטין, בבחינת ונשלמה פרים שפתינו.

אוצר החכמה

חתן ילמוד מס' קידושין ביום חתונתו

מד) בס' יד כהן (ח"ב שיחה אות סט) כ' שכששאל את האדמו"ר מפאפא זצ"ל על מנהגי וסדרי יום החתונה, אמר לו, שיאמר כל ספר תהלים וילמוד משניות כל מסכת קידושין ואם אין לו פנאי, עכ"פ ילמדנו בלא פי' ברטנורא.

סדר נזיקין

אברך חייב להיות בקי בסדר נזיקין

מה) בס' אלפי שנאן (אור צדיקים פרק י') כ' שהגה"ק בעל שפת אמת אמר פעם לאברך: "צריך אתה להיות חסיד, מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, אברך חייב להיות בקי בסדר נזיקין".

לנוח קצת על ידי לימוד מס' בבא קמא

מו) בס' בקדושה של מעלה (פרק ט' עמ' קעט) כ' על כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל שכשהלך עם חמיו הרה"ק ר' פינחס מאוסטילא זצ"ל בדרך לחתונת בנו, עצרו בדרך בעיר נידערהאז ללינת לילה בבית אחד מן החשובים והמקורבים בחצר בעלזא. באותה שעה ביקש רבינו מבעל הבית לפנות אל החדר שהוכן עבורו, באמרו שמבקש לנוח קמעה. בחלוף שעות אחר שכבר סיים רבי פינ'עלע לקבל את הקהל ונשתרר שקט בבית, הבחין בעל האכסניא, מבעד לחור המנועול, מהו מנוחתו של האברך הקדוש - הרבי מקאלאראש, המסוגר בחדרו זה כמה שעות, וראה שרבינו עמד עם גמרא גדול וכבידה בידו האחת, כרך הכולל בתוכו

את ג' הבבות מסדר נזיקין, רגלו על הכסא ולימודו בהתמדה גדולה, בעל האכסניא מיהר לקרוא לבניו להראותם את המחזה המופלא הזה, מבלי שהניח עצמו כלל וכלל על המטה שהוכן עבורו. זאת היתה מנוחתו.

למד בעיון רב מס' בבא מציעא יותר מעשרים שנה

מז) בהקדמה לס' דברי חיים על מסכת בבא מציעא כ' אשר מדי שבת בשבת ובחדשים ורגלים בהתאסף אליו גדולי ישראל וחכמיהם ודרש לפניו דברי תורה כנתינתן מסיני, כמעט נראה בחוש שכינה מדברת מתוך גרונו, ובפרט בפלפול ההלכות על מסכת בבא מציעא שלמד מס' זאת בעיון רב בחבורת תלמידים גדולי תורה יותר מעשרים שנה, וחידש חידושים נפלאים עד למרבה.

סיים כל מסכת בבא בתרא ביום חתונתו

מח) בס' מושיעין של ישראל (ח"א) כ' שהגה"ק מסאטמאר זצ"ל עבר ביום חופתו על כל מסכת בבא בתרא מרישא לסיפא, שיש בו קע"ז דפים. ופעם אמר בדרך צחות שביום חתונתו אכל קע"ז.

הלומד מס' מכות יוצל מהרהורים רעים

מט) בס' מפתח הים כ': פעם בא אצלי איש אחד ויקונן מאוד באשר שהוא טרח בשביל אחד שה' בפרנקפורט דמיין, לכמה בעלי קמיעות שישלחו לו רפואה עבור הרהורים רעים, והם שלחו כמה קמיעות וסגולות ולא הועילו כלום, ואמרתי אולי אהיה שלוחא דרחמנא בזה לרפאות האיש הלזה, כי קבלתי מן גדול אחד שה' מק"ק פראג, שהתענה מ' תעניתים שהקב"ה ישלח לו רפואה מן השמים עבור הרהורים רעים שבאים במחשבתו בכל עת, והודיעו לו מן השמים שיעסוק בכל יום במס' מכות, כי 'מכות' בגימטריא 'הרהורים', ועשה כן וניצל מהרהורים. ואמרתי לאיש הלז בפפד"מ שיעשה כן וילמוד בתחילה במשניות מס' מכות ואח"כ בגמרא מס' מכות, וכן עשה. ואח"כ שאלתי אותו מה נעשה עמו, וענה ואמר ברוך המקום ששלח לי רפואה, ועסק בתורה ובדרך ארץ וניצל מן הנגע הנ"ל וכן יעצתי לאיזה אנשים ועשה פעולה טובה.

מס' שבועות - לכבוד חג השבועות

נ) בס' דעת זקנים (שמעתתא דדרדקי אות ה' עמ' נ) כ' על הגאון ר' יעקב וויידנפעלד בעל "כוכב מיעקב" אבד"ק הורמליב שבהיותו ילד בן שש שנים למד מס' שבועות לכבוד חג השבועות, וכששאלו אותו מהו השייכות ביניהם ענה ואמר שבחג השבועות אנו נעשים מושבעים ועומדים מהר סיני.

לשון מס' אבות בעל פה

נא) בס' וצוה הכהן (פי"ג) כ' שנכון לשון מס' אבות בעל פה אשר בלאו הכי שגורה הוא בפי האדם שאומרים אותה מדי שבת בשבתו בימי הקיץ.

ללמוד מסכת אבות ביום ז' אדר

נב) בס' לקוטי צבי כ': תקון ז' אדר כפי מנהג ארץ ישראל, ותוגרמה ואיטאליאה: מנהג חסידים ואנשי מעשה להתענות בשבעה באדר בכל שנה ושנה יום שמת משה רבינו ע"ה ועוסקים במקרא במשנה וגמרא מעין אותו היום להזכיר זכותו של משה רבינו ע"ה שזכותו יגן עלינו לפי שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. הסדר הוא כן, מתחיל ספר משנה תורה עד פרשת ראה ומדלג פ' ראה עד פ' כי תבא, ומתחיל מן ויקרא משה אל כל ישראל עד סוף התורה, ומתחיל ביהושע עד כל איש אשר ימרה את פיך וגו' רק חזק ואמץ וגו'. ואומר בתהלים מן תפלה למשה סי' צ' עד סוף מזמור לתודה והם י"א מזמורים מיוחדים אליו, ושונה מסכת אבות כולה עד גמירא שיש בה סדר הקבלה ממה רבינו ע"ה, וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל נאמר למשה בסיני, ובתוכו נזכר קברו של משה רבינו ע"ה עם הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות וכו'.

מסכת אבות כהכנה לקבלת התורה

נג) בס' תורת משה להאלישיך (פרשת אמור כב, ט) כ': ואחשבה שעל כן נתייחדו הימים ההם לדורות להציל את ישראל ולסעדם בתיקון נפשם ולבם לשמים עד בא יום חג השבועות אשר בו ניתנה התורה, והוא יום רצון, וצריך הכשר וטהרה לקדשו בימי ליבון האלה, ועל כן הנהיגו קדמונינו להגות בימי הליבון ההם בס' משלי ומסכת אבות להכין לבם להתנהג בחסידות כנודע.

לימוד מסכת אבות מרגיל להיות חסיד

נד) בס' תוכחת מוסר לר' יהודה בן הרא"ש כ': ורז"ל אמרו מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דאבות. ואני כשעשיתי הוידי שלי והנהגתי עצמי לקרוא ממנו פרק בכל יום, כן תעשו גם אתם על שלחנכם, קודם ברכת המזון תקרא ממנו פרק אחד בכל יום עד שתדע המסכת בעל פה, ודבר זה ירגילכם וימשכם להיות חסידים.

מסכת אבות אב לכל מין מוסר

נה) בס' צפורן שמיר להרחיד"א (אות נה) כ': טוב מאוד שירגיל עצמו במס' אבות ולהבין מה שמוציא מפיו, כי מסכת זו היא היתה אם לבינה, ואב לחכמה לכל מין מוסר.

ללמוד מס' אבות בכל יום

נו) בס' הנהגות צדיקים (ח"ד עמ' תט"ז) כ' שמנהגו של הרה"ק מהר"ם מלעלוב זצ"ל הי' ללמוד מס' אבות בכל יום עם התפילין.

ללמוד מס' הוריות בבין הזמנים

נז) בס' באר שבע כ' שהי' נוהג ללמוד מס' הוריות בבין הזמנים כדי להשלים מסכת אחת בבין הזמנים.

ללמוד מסכת הוריות בימי קריאת הנשיאים

נח בשו"ת משנה שכיר (או"ח מהדו"ת סי' ל) כ': דרכי ללמוד מס' הוריות בימי הנשיאים כי בעת בואי לכאן שמעתי מזקני תלמידי חכמים, שבעיר פרעסבורג^{פרעסבורג} הי' מנהג בין הלומדים ללמוד מס' הוריות בימי הנשיאים. ויש בו י"ב דפים דומיא דימי הנשיאים, דף ליום. והטעם ללימוד לא יכלו להגיד לי, רק כי כן הי' המנהג עוד מימי קדם. ואני ביררתי לי טעם לזה. כי בדף ו' ע"ב איתא: תניא, שלמה עשה ז' ימים ימי חנוכה, ומה ראה משה לעשות שנים עשר ימי חנוכה, כדי לחלוק כבוד לנשיאים, עכ"ל הש"ס. וענן כי במס' הוריות מבואר שצריך לחלוק כבוד לנשיאים, ושעל כן קבע משה רבינו י"ב יום לחנוכה, על כן בימים הללו שקורין פרשת הנשיאים שהיו בימי ניסן י"ב יום, לומדים מס' הנ"ל כדי לידע ולהודיע על מה ולמה היו ימי החנוכה י"ב יום כדי לחלוק להם כבוד. ושגם אנו יהיו נוהגים כבוד לימים אלו שלכל אחד ואחד מימים הללו יש לו סוד גדול כמבואר בשל"ה.

סדר קדשים

לימוד סדר קדשים בשעת אכילה כהקרבן הקרבנות

נט בס' דרך חיים (אות סו) כ': ראוי ונכון שילמוד על כל אכילה איזה לימוד מענין קרבנות, דהיינו בש"ס סדר קדשים או שאר לימוד ואז אכילתו כאילו הקריב קרבן.

קדושה גדולה לעסוק בסדר קדשים

ס בס' חתם סופר (ויצא דף ר"ס טו"א) כ': ידוע דקדושה גדולה היא לעסוק בתורה בסדר קדשים.

כהן צריך ללמוד סדר קדשים

סא בס' יכהן פאר (בהקדמה לקדשים) כ' שבעל ה"שפת אמת" אמר לו פעם בצעירותו שילמוד סדר קדשים לפי שהוא כהן.

ללמוד סדרי קדשים וטהרות בכל עת

סב בס' שיח זקנים (ח"ג עמ' רנה) כ' שמנהגו של הרה"ק ר' יצחק מוועליפאלי זצ"ל הי' ללמוד חומש רש"י וסדר קדשים וטהרות, בהם עסק בכל עת. פעם קרא לאחד ואמר לו בזה"ל: "זאלסט לערנען קדשים וטהרות ווען דו קענסט, זאלסט וויסן, אז מ'קען קדשים וטהרות אויסנווייניג בענקט זיך נישט אין קבר". והחסידים שנודע להם מה שאמר הרבו אח"כ ללמוד קדשים וטהרות.

לימוד סדר קדשים ביום התענית

סג בסידור תפלה ישרה - ראדוויל, כ': ונכון לקרות ביום התענית בסדר קדשים.

זבחים, עירובין, מקואות - יסוד כל הארץ

סד בס' מעשה השם (דינוב - אות לה) כ' בשם הבעל שם טוב ששמע במתיבתא דרקינא שמסכתות זבחים, עירובין, ומקואות הן יסוד כל הארץ.

בקיאות נפלא במסכת מנחות

סה בס' נהרי אש (לקוטי דבורים כב) כ' שכאשר בא הרה"ג ר' שמעון מז'עליכאוו לשיבת חכמי לובלין, היו לומדים אז מס' מנחות וכל התלמידים היו בקיאים במס' זאת וכולם שאלו ממנו קושיות והלכות. אבל אחר כל זה שאל הוא מהם, שיאמרו לו איך עושים מנחה, למשל שהוא הי' כהן ואין לו שום ידיעה בעניני מנחות והם יסדרו לו כל הסדר האיד לעשותו, וכמובן שלא יכלו לענות אותו ולא ידעו הסדר. עד שהוא עצמו פתח ואמר כל סדר המנחה בבקיאות וסדר נפלא, וממש ראו כי כל התורה הי' אצלו כמנוח בקופסא.

עבר על כל מסכת מנחות במשך כמה שעות

סו בס' מרא דארעא דישראל (ח"א מ"ה) כ' שהרה"ג ר' יוסף חיים זונגפעלד זצ"ל הי' נוהג להתענות בימי השובבים, ופעם נחלש לבו עד שהוצרך לטעום דבר מה, אלא שסירב לטעום עד שיסיים מסכת, כדי שייחשב לו זאת הטעימה לסעודת מצוה. ואכן מיד עלה לבית הכנסת, ובמשך כמה שעות עבר על כל מס' מנחות, אך מכיון שסיים המסכת, הודיע לבני ביתו שכבר הוטב לו ויכול לסיים את התענית.

להתחיל מסכת חולין ביום השבת

סז בס' בית ישראל (טויסיג - ח"ח עמ' נג) כ' בשם אביו שאמר שקודם שפותחין ללמוד מס' חולין יש להתענות או לתת צדקה לעניים. ובשם הרב ר' אברהם פרענקל מבדאפעסט ז"ל אמר שיש להתחיל פרק הכל שוחטין ביום שבת קודש ואז אין צריך להתענות.

יש שהקפידו שלא לסיים כל מסכת חולין

סח בהקדמה לספר ישא ברכה עמ"ס חולין כ' בשם האדמו"ר מקאשוי זצ"ל שהמנהג בישיבות שלנו שלא לגמור כל מסכת חולין ומקובל שכך נהג החתם סופר ז"ל.

לסיים כל מסכת חולין ביום היארצייט

סט בס' מעשה איש (ח"א עמ' פג) כ' שהחזון איש הי' נוהג ביום היארצייט של אביו ואמו ללמוד כל מסכת חולין לע"נ, שהי' חקוק היטב בראשו כל המסכת.

למד מס' חולין עשרים שנה

(ע) בס' תולדות גדולי הוראה (עמ' קז) כ' שבעל פרי מגדים למד במשך עשרים שנה מסכת חולין קודם שעלה עמוד השחר בדעה צלולה וברורה. ^{ט"ס} ^{ה"ד} הוציא לאור את ספרו פרי מגדים.

למד מס' חולין מאה פעמים ואחד

(עא) בס' הליכות חיים (עמ' לט) כ' שהאדמו"ר מריבניצא זצ"ל אמר פעם שבהיותו אברך צעיר למד בחברותא מס' חולין עם שלחן ערוך יורה דעה מאה פעמים ואחד עם כל פרי מגדים, וכן מס' נדה עם שלחן ערוך יו"ד ח"ב מאה פעמים ואחד.

למד מס' בכורות בעל פה אות באות

(עב) בס' אביר הרועים (תולדות בעל אבני נזר ואגלי טל - אות ה') כ' שפעם אחת דיבר הרה"ק זצ"ל עצמו מלידתו וזה ה' בעת שה' בקרית חוצות לשאוף אויר צח והלך לטייל וחזר אז בעל פה המשניות מסכת בכורות ואחד מתלמידיו שהלך עמו הביט בפנים המשניות לראות אם אומר בלי טעות [ונודע] אשר אמר כמה פעמים שמפטירתו של אדם עד אחר הקבורה אין לו מה לעשות, וטוב אז לחזור על המשניות בעל פה]. וכשסיים המסכת הפליג הרבה לדבר מענין קדושת הבכורה, ואחר כך אמר וגם אני הנני בכור.

לחזור מסכתות תמיד ומדות בעל פה

(עג) בס' שו"ת תפארת נפתלי (עמ' כב) כ' שהרה"ג ר' נפתלי הירצקא העניג זצ"ל ה' הולך בכל יום מהלך רב לכפר הנקרא קיש-שארמאש כדי לטבול במקוה טהרה וגם בימי החורף והשלגים לא מנע עצמו מהליכתו, ובעת הליכתו בכל בוקר ה' חוזר כמה מסכתות משניות בעל פה, וה' רגיל בכל עת לחזור קודם התפילה משניות מסכת מדות ומסכת תמיד, כי התפילה במקום קרבן, על כן ראוי לשנות קודם מס' מדות שהוא סדר בנין בית המקדש, ואח"כ מסכת תמיד כדי להקריב עליו קרבן.

במס' תמיד ומדות טמונים סודות נוראים

(עד) בס' דובר צדק לר' צדוק הכהן (עמ' מז) כ': שמעתי כי ליכא מידי בזהור הקדוש דלא רמיזי בתלמוד, וחמשה פרקי דספרא דצניעותא רמזים בחמשה פרקי מס' מדות פרק אחר פרק. והאידרא רבה רמיזא במס' תמיד כולה כי שניהם אחד.

הלומד מס' מדות, בונה בית השלישי בשמים

(עה) הריעב"ץ בריש מס' מדות, הביא דעת הרמב"ם ותיו"ט אשר לעתיד לבוא בני ישראל שהיו בימי יחזקאל הנביא ושמעו דברי נבואתו בענין בית השלישי, המה יבנוהו בידיהם, ולכאורה יש להפליא עליהם שנעלם מהם מה

שאמרו רז"ל שהבית השלישי לא יהא מעשה ידי אדם, לכן נראה לומר שהעיקר הוא, שהעוסק בלימוד בנינו, בונה בשמים מעלותיו וצורתיו הרוחניות, ולהחיש צאתו בפועל בב"א.

מס' מדות מסוגל כנגד אויבים

(עו) בס' עלינו לשבח (דברים ח"ב עמ' רלא) כ' וז"ל: הגיעה אלינו שאלה ממעקסיקו, ובה מתאר השואל הפחד הגדול שנפל עליו, לאחר שא' מן הגויים שעמדו אתו בקשר המסחר, מאיים להורגו נפש. השבתי את הידוע לי שמקרה דומה להפליא הגיע אל הגאון ר' יהושע לייב דיסקין זצ"ל והוא יעץ ליהודי המאויים שילמוד מס' מדות. והמקורבים לא ידעו לפרש את הסגולה, עד שהגיע האדמו"ר מסאטמאר על ביקור בארץ ישראל, וסיפרו לו מה שאמר הגאון ר' יהושע לייב, אמר שנראה לו שהוא על פי הגמרא (זבחים נב): שכאשר רצה שאול להרוג את דוד, הלכו דוד ושמואל ועסקו בנויות ברמה, ו"נויות" היינו נוי של עולם הוא בית המקדש, ומס' מידות הלא היא מדותי' של בית המקדש.

סדר טהרות

לימוד סדר טהרות כהנה לחתונה

(עז) בס' בישורון מלך כ' בשם מנהגי החתם סופר שאצל תלמידי החתם סופר ה' נהוג שכל חתן סיים איזה מסכת מזמן האירוסין עד יום החופה. כשנכנס בנו הכתב סופר להתברך ממנו לפני כניסתו לחופה, שאלו איזה מסכת סיים היום, ענה הכתב סופר: לא למדתי מסכתא אלא סיימתי משניות סדר טהרות. כששמע אביו דבריו זלגו עיניו דמעות, שזכה לבן שהכין עצמו לחופה בקדושה עילאית כזו בלימוד משניות טהרות, והוסיף ואמר: דרך העולם בעת סיום לעשות הדרן, נא נעשה הדרן ונתחיל בסדר "זרעים וברכות", שתזכה ל"זרע" של קיימא ודורות ישרים ומבורכים, וכל ה"ברכות" שיברכך בשמחתך יתקיימו.

לימוד סדר טהרות מועיל לכמה תיקונים

(עח) בס' מעשה אורג (קאמארנא - עוקצין, ג-יב) כ' וז"ל: וכל זה יועיל לו בודאי לימוד סדר טהרות לתקן הכל, ולכבות אש גיהנום ונהר דינור, ולטהר נשמתו מכל חלאת צחנתו ולעשות תשובה.

ע"י לימוד סדר טהרות, מביא עליו קדושה וטהרה ממרום

(עט) בס' תולדות ויחי יוסף (ח"ב עמ' רמא) כ' שפעם בשיחה נפלט מפיו של האדמו"ר מפאפא זצ"ל כי בשובו הביתה באישון לילה משמחת חתונה של צאצאיו, הרי למרות עייפותו לא נתן שינה לעיניו, אלא ישב ועסק במשניות סדר טהרות עד שהאיר היום, כדי שיערה השי"ת עליהם רוח טהרה ויקדשם בקדושה של מעלה.

ולכן כל אחד ילמוד בו לתקן נשמת אביו ואמו וקרוביו ואוהביו ביארצייט וכיוצא וכו'. ועל אביו ואמו ילמוד זה הפרק בכל מוצאי שבת אחר הבדלה ובכל יום כל י"ב חודש וביארצייט, ובערב שבת קודם מנחה לעת הצורך להחיות נפש כל חי אמן.

מסכת מקוואות הרגיע את רוחו

פז בס' תולדות ויחי יוסף (ח"ב עמ' רמא) כ' שהאדמו"ר מפאפא זצ"ל הי' מרגלא בפומי': כשאני משתוקק להרחבת הדעת, פונה אני מכל הסוגיות ושוקע כליל בעניני מקוואות, מתעמק בהלכותיהם, ומחדש עיונים וסברות, היגיעה ב"מקוואות" מרגיעה את רוחי ומשרה עלי שמחה ושלווה הנפש.

הנחיצות בלימוד מס' נדה

פח בהקדמה לפתחי נדה לרבינו בצלאל מרנשבורג כ' וז"ל: שויתי לנפשי חובה ללמוד מס' נדה והלכותיה, כי כל השנים אשר הייתי מתגורר בישיבות שונות, לא הי' מסתייע מילתא שילמדו מורי ורבותי מס' הזאת בישיבה, ולזאת חשתי אז ולא התמהמהתי בה כחפצי וגמרתיה בשנתיים ימים, כי מהרתי בה למען דעת חוק ומשפט בזה.

לימוד מס' טבול יום - תיקון גדול

פט בס' מעשה אורג (קאמארנא - טבול יום ד, ז) כ': טבול יום, ד' פרקים כי טבול יום הוא קליפה דקה, נגה, החוזרת לקדושה על ידי קדושי העליונים, וצריך להסיר ממנו ד' קליפות על ידי לימוד ד' פרקים אלו ואז חוזרת לקדושה.

שונות

לימוד פרקים שאין בהם מחלוקת - סגולה לשלום

צ בס' שלחן הטהור (קאמארנא - מח, יא) כ' וז"ל: יש ו' פרקים שאין בהם מחלוקת מעשר שני פ"א, יבמות פ"ט, שבועות פ"ח, זבחים פ"ה, מעילה פ"ב, נגיעים פ"ג, וכשיש על אדם מחלוקת מרשעי וחצופי הדור ילמוד בכל יום לשמה אותן שש פרקים וימשוך שלום.

הלימוד בסדר טהרות - מתקן פגמי הנפש

פ בס' דברי ישראל (מודזיץ - פ' לך עה"פ ויוצא) כ' בשם זקינו הרה"ק ר' יחזקאל מקוזמיר זצ"ל שלא ללמוד בספרי המחקר, ואפילו מהחוקרים הקדושים האלקיים. ומי שנפשו חשקה לחקירות, ידע בבירור שיש בו שמץ אפיקורסת, והתיקון לזה הוא לימוד בסדר טהרות בעיון גדול עפ"י הרא"ש ר"ש ורמב"ם.

הלימוד בסדר טהרות מתקן תיקונים

פא בס' אמרי יוסף (במדבר דף ב') כ' בשם ספרים שהלימוד בס' טהרות הוא תיקון לפגה ב.

ללמוד מס' כלים לכפרה

פב בס' קריינא דאגרתא (אגרות הגרי" קנייבסקי זצ"ל) כ' שמי שאירע לו דבר לא טוב בליל יום הקדוש, יש לו לעשות התיקון המבואר בספרים דהיינו ללמוד מס' כלים בעיון והעמקה כפי יכלתו.

ללמוד מסכת כלים ביארצייט

פג בקונטרס לעולם הוי רץ למשנה כ' בשם הרה"ק מרזיץ זצ"ל שמשוגל ללמוד סדר טהרות ליארצייט של אביו ואמו, והפרק כ"ד ממסכת כלים "שלשה תריסין" הם מסוגלים ביותר מפני שיש בו י"ז משניות וכל משנה ומשנה מסתיימת בתיבות "טהור מכלום" או "טהורה מכלום", וסוף הפרק מסיים "בין מבפנים בין מבחוץ טהור".

ללמוד מסכת מקוואות ביארצייט

פד בס' שיח זקנים (ח"ג עמ' ס') כ' שהאמרי נועם מדזיקוב ציוה שילמדו משניות ביומא דהילולא דילי, ואמר, ממה נפשך, אם אצטרך להמשניות, יעשו לי טובה בהלימוד, ואם לאו, אחזיר להם את הזכות של הלימוד. והרה"ק ר' אלתר'ל מדזיקוב זצ"ל הי' לומד משניות מקוואות בכל יומא דהילולא בעת עריכת השלחן, אפילו ביומא דהילולא של הרה"ק מראפשיץ זצ"ל.

מסכת מקוואות מסוגל לקדושה

פה בס' תולדות ויחי יוסף (ח"ב עמ' רמא) כ' שהאדמו"ר מפאפא זצ"ל הי' נוהג ללמוד מס' מקוואות עם הבחורים בכל עת מצאו. וגם זקנו ה"ערוגות הבושם", ודודו ה"קרן לדוד" נתנו למקוואות משפט הבכורה, וגילו מסוד ה' ליראיו שהלימוד במס' מקוואות מסוגל לקדושה.

ללמוד פ"ז ממס' מקוואות ביארצייט

פו בס' מעשה אורג (מקוואות - ז, א) כ': קבלנו מרבותינו שקיבלו מרבן ורבן מאליהו ז"ל שבפרק ז' ממס' מקוואות מעלין הנשמה של הנפטר למקומה,